

FORUM

FIKİR MEYDANIDIR

Onbeş Günlük Tarafsız Siyaset İktisat Kültür Dergisi

Bütçe Denkliği ve Vergi İslahatı

Sabık iktidar tarafından hazırlanmış olan 1960-61 mali yılı bütçesi, 1959 sonbaharında ilân edildiğinde, Menderes hükümetinin katî olarak istikrar programına arka çevirdiği ve yeniden alabildiğine enflasyonun musluklarını açmak istediği resmen belli olmuştu. Filhakika 7 milyar 281 milyon lira üzerinden "sözde" denk olarak bağlanan bütçe, hakikatte, 1959-60 bütçesine nazaran 1 milyarı aşan masraf ve varidat artışlarına istinat ediyordu. O sırada, 1959'a nazaran vergi nispetlerinde bir değişiklik yapılmadığına ve varidat tahmininin icabettirdiği üzere millî gelirin reel hacminde bir sene içinde % 15 nispetinde bir artış vuku bulamayacağına göre, varidat tahminlerinin tahakkuk edebilmesi ancak bir şıkka bağlı kalıyordu, o da geniş ölçüde enflasyon yapılması idi.

O tarihlerde, bu sütunlarda, yukarıdaki görüşü savunmuş ve tehlikeyi göstermiş idik. Nitekim, şimdi öğrendiğimize nazaran, 1960 mali yılının ilk üç ayının vergi varidatı sahasındaki neticeleri bu görüşümüze teyit etmiştir. 27 Mayıs hareketini takip eden günlerde, Maliye Vekili Ekrem Alican radyoda yaptığı bir konuşmada bu duruma işaret etmiş, 500 milyon lira civarında bir açığın meydana gelebileceğini bildirmiş ve bütçenin yatırımlarında 450 milyon lira kadar tasarruf yapılacağını ifade etmiş idi. O zamandan beri, Maliye Vekâletinde 1960-61 mali yılı bütçesinde tasarruflar yapmak gayesi ile çalışmalar yapıldığı biliniyordu. 8 Ağustos tarihinde Cumhuriyet Gazetesinde çıkan bir haber'e nazaran, içinde bulunduğumuz mali yılın bütçesine ait yeni bir kanun tasarısı hü-

kümetçe hazırlanmış ve Millî Birlik Komitesine sevk edilmiştir. Bu adeta yeni bir bütçe hazırlamak mahiyetinde olan yerinde bir tedbirdir. Bu tasarıya nazaran, umumî muvazeneye ait masraf tertiplerinden 470 milyon liralık ve katma bütçeli idareler tertiplerinden 354 milyon liralık tasarruflar yapılmakta ve böylece bütçede cem'an 824 milyon liralık tasarruf temin edilmektedir.

Bu vaziyete nazaran, varidatın istikbaldeki muhtemel seyrine ait yeni tahminler tahakkuk ederse, bütçede takriben 225 milyon liralık bir fazla tahakkuk edecek demektir. Bu durum hakkında mütalâa yürütmek için, hükümetin masraf politikası hakkında daha teferruatlı bilgi verilmesini beklemek yerinde olur. Bütçe fazlası ne şekilde kullanılacaktır? Bu yoldan harç itfasına gidilmek isteniyorsa, bugünkü piyasa durgunluğu ve işsizlik cereyanı muacehesinde deflasyonist tesirler icra edecek olan böyle bir hareketten kaçınmak doğru olur. Eğer bütçe fazlası ile, devlet iktisadî sektöründe yürütülmekte olan ve hâlen karşılığı mevcut olmayan yatırımların devamı sağlanmak isteniyorsa o takdirde, mecmu masrafların tenzili değil, masraf akımının yeni istikametlere tevcihi mevzu bahis olur ki, bu da yerinde bir harekettir.

Devlet bütçesinin bünyesinde yapılan değişimleri mânalandırmak için Hürriyet istikrazî hasilâtının hangi maksatlar uğruna kullanılmak istendiği de sarahaten bilinmelidir. Malûm olduğu üzere, iki tertip halinde cem'an 500 milyon liralık tahvil ihraç edilmek istenmektedir. Burada derhal şu kanaati ifade etmek isteriz ki, ekonomimizin kısa bir müddet içinde 500 milyon liralık tahvili massede bilmesi çok güç olacaktır. Enflasyonun durdurulması zarureti ve fiyatların bugün vardıkları seviyenin yüksekliliği gibi âmiller muvacehesinde, ekonomide hâlen şiddetli bir para talebinin mevcut olması normaldir. Pa-

15 - Ağustos - 1960

Sayı: 153

Cilt : XIII — 100 KURUŞ

Bütçe Denkliği ve Vergi İslahatı

ONBEŞ GÜNÜN NOTLARI :

- ★ ORDUNUN Gençleştirilmesi
- ★ Gerçeğe Dönüş
- ★ Şimdi de Katanga
Priene ve Kâğıttan Dünyamız
Şevki VANLI
- ★ FIKİR SUÇU Fakir BAYKURT

İNCELEMELER :

- Rejim Buhranından Kurtulabilecek miyiz? Vedat Nedim TÖR
- Toprak Reformu Üzerinde Mehmet SEYDA
- Türk - Sovyet Mînasebetleri II. A. Haluk ÜLMAN
- Ziraatte Produktivite Yahya KANBOLAT

OKURLARIN FORUMU :

- Dînet Eğitimi Savaşı B. Turgut E.

KÜLTÜR ve SANAT :

- ★ Arki Genişten Kazmak Talip APAYDIN

ra talebinin mühim kısmı, iktisadi ve ticarî faaliyetleri yürütmek ihtiyacından doğar. Hürriyet tahvillerini satın alacak olan zümreler, köylü ve memurdan ziyade, tüccar, orta ve büyük müstahsil ve sanayicidir. Bunların da, yukarıdaki sebeplerden dolayı, tahvil satın alma kabiliyetleri namütenahi değildir. Bugüne kadar çıkarılan 250 milyon liralık birinci tertip tahvillerinden 100 milyon'u aşan kıymette tahvil satıldığı anlaşılmıştır. Esasında, 100 milyon liranın elde edilmesi dahi küçümsenemeyecek bir neticedir ve hiç şüphe yok ki bu neticenin elde edilmesinde fevkalâde şartların büyük tesiri olmuştur. Yoksa, devlet tahvillerinin faiz haddinde yapılan % 1 artış ile bu neticeyi izah etmek mümkün değildir. Kanaatimizce, hükümet, Hürriyet istikrazının ikinci 250 milyon liralık tertibini bu sene ihraç etmekten vazgeçmeli, bunu efkârı umumiyeye ilân etmeli ve birinci tertibin 250 milyon lirasını doldurmaya matuf, bilhassa köylü nezdinde geniş bir kampanyaya girişmelidir. Mahsul idraki zamanında köylünün ve küçük müstahsilin elinde biriken mevcutların ufak bir kısmı dahi tahvillere yatırılırsa, 250 milyon liralık birinci tertibi doldurmak belki mümkün olabilir. Aksi halde, birinci tertibin tamamen satılmaması tehlikesi mevcuttur.

İstikraz tahvilâtı hasılatının simdilik Hazinenin kısa vadeli ihtiyacını karşılamaya tahsis edildiği tahmin edilebilir. Bütçe denkliliğini ve hattâ bir bütçe fazlasını temin edecek masraf kısılması tedbirleri alındığına göre, hürriyet istikrazı hasılatının bütçedeki nihai yeri, henüz malûm olmamıştır. İçinde bulunduğumuz bütçenin tatbikatı geliştikçe, vaziyet aydınlanacaktır.

Uzun vadede, bütçemizin sağlam temellere istinat ettirilmesi vergi sisteminin ıslahatına bağlıdır. Vergilerin reformu bakımından 10 seneden beri çok az şey yapılmış, hattâ bazı bakımlardan 1950 de mevcut vergi sistemi bozulmuştur. Gelir vergisinde büyük aksaklıklar vardır. Orta ve büyük ziraî gelirlerinin vergilendirilmesi senelerden beri zaruret haline gelmesine rağmen, siyasi mülâhazalarla bu mevzuya dokunmak istenmedi. Saniyen, esnaf muafılığı lüzumsuz şekilde genişletildi ve neticede, ehemmiyetli gelir veya kâr sağlayan

binlerce müessese, yine siyasi mülâhazalarla, verginin dışında bırakılmış oldu. Bina ve arazi vergilerinin matrahlarına dokunmak hususundaki teşebbüsler akim kaldı. Neticede, bütçe varidatı içinde vasitasız vergilerin önemi ehemmiyetli ölçüde düştü. Oysa, vergi sisteminin adaleti bakımından vasitasız vergilerin yekûn dahilindeki nispetini muhafaza etmek ve hattâ arttırmaya çalışmak zarurî idi.

Yukarıdaki ihmallerin neticesinde, vergi varidatının umumî hacminde sağlam usullere istinat eden hakikî artışlar elde etmek imkânsız hale gelmiştir. Vergi varidatında son yıllarda meydana gelen artışlar, hep enflasyon neticesinde vergi matrah kıymetlerinin sunî şekilde şişirilmesinden ileri geliyordu. Enflasyon durduruldu mu veya yavaşlatıldı mı, bunun tesiri devlet varidatında derhal görülmüyordu. Aksi halde ise devlet varidatında yükselmeler başgösteriyordu. Devlet bütçesi gayet zayıf temellere dayandığı tamamen aşikârdı.

Maliye Vekili Ekrem Alican, bir kaç gün evvel, İzmirde yaptığı konuş-

mada, vergi sistemimizde esaslı reformların hazırlandığını söylemiştir. Bunlar, esas itibariyle yukarıda zikredilen boşlukların doldurulmasına müteveccihdir. Reformların bazıları (ziraî gelirin vergilendirilmesi gibi) devlet varidatı üzerinde, ancak 1962 yılında, tesirlerini gösterebilecektir. Diğerleri ise (esnaf muafılığına ve arazi ile bina vergilerine müteallik olanlar) tesirlerini 1961 yılında gösterebilirler. Şu halde, gelecek sene den itibaren, devlet varidatında hakikî artışlara müstenit bir masraf programını derpiş etmek mümkün olacaktır. İçinde bulunduğumuz yıl zaten enflasyon zararlarının tashih edildiği yıldır. Bu yılın malî sahadaki başlıca hedefi bütçede hakikî denkliliği temin etmektir. Maamafih, yukarıda da işaret ettiğimiz gibi, deflasyonu tevlit etmesi mümkün olan aşırı tedbirlerden dikkatle kaçınılmalıdır. Bundan sonraki yıllarda ise, Maliye Vekilinin temas ettiği vergi reformları tahakkuk ederse, sağlam esaslara istinat eden ve büyük bütçe açıklarını tazammun etmeyen bir masraf genişlemesi politikasına başlanabilecektir.

Onbeş Günün Notları

Ordunun Gençleştirilmesi

10 yıllık D.P. iktidarı her müessese de olduğu gibi orduya da el atmak istemiş, onu dahi hırslı politikasına âlet etmeğe zorlamıştı. İkinci Cihan Harbi esnasında fazla miktarda subay yetiştirmek için alınan kimseler, zamanla üst kademeleri kendiliğinden doldurmuşken, ayrıca D.P. nin tâviz politikası ordunun üst kademelerini bir kat daha fazlaştırmış, sevk ve idare fonksiyonunda boşluklar yaratılmıştır.

Halbuki zamanımızda her müessesenin kuvvetli bir bünyeye sahip olması gerekmiş, harb, milletler grubu savaşı haline gelmiştir. NATO câmiasına dahil oluşumuz dolayısıyla Batı Bloku ordularının durumuna ayak uydurmamız gerekmiş, Yunanistan'ın yıllarca önce yaptığı gençleştirme ameliyesine bizde de lüzum olduğu hissedilmiştir. Böyle bir ameliyeye girebilmek için de önceden modern anlayışa göre kurulmuş bir teşkilâta ihtiyaç hâsıl olmuştur.

Dünya devletlerinin askerî sahadaki faaliyetleri yeni yeni şekiller alırken bu yeniliğe bigâne kalmak mümkün değildir. Gerek Batı devletleri arasındaki yerimiz, gerekse stratejik durumumuz her yeniliği takip ve tatbik edebilecek genç ve dinamik elemanları zarurî kilmaktaydı.

Bu gerçeği ihtilâlden çok önce görmüş olan Millî Birlik Komitesi üyeleri, yerinde bir kararla, Devlet ve Hükümet mekanizmasının rasyonel çalışmasında ordunun rolünün ancak onun gençleştirilmesiyle tahakkuk edeceğine inanmış ve ilk iş olarak onu ele almıştır. Yeni çıkarılan geçici kanun ordu üst kademelerindeki sıkışıklığı ve personel fazlalığını peyderpey giderecek ilk yoldur. Bu kanun ayrıca ordu saflarından, şerefli hizmet yılları sonunda ayrılacakların mağduriyetini önleyecek şekilde olduğu için sayanı memnuniyettir.

Adı geçen kanun gereğince ordudan ayrılacak Bnb. - Alb. rütbesindeki subay adedi 2 binin üstündedir. Bu duruma göre hareket ve eğitim bakımından temel vasfını haiz bölük ve daha aşağıdaki birliklerin kumanda bey'eti Ordu Dahili Hizmet Kanunu gereğince Tğm. ve Yzb. rütbesindeki genç elemanlarla idare ettirilecektir. Halbuki, yüksek rütbedeki subayların artması sebebiyle kanuna aykırı olarak Yzb. kadrolu bölükler Bnb., Bnb. kadrolu taburlar ise Yarbay rütbesindeki subaylarla idare ettirilmekte idi. Bu bakımdan üst kademelerdeki tasfiye dolayısıyla yeni kanun sevk ve idarenin Ordu Dahili Hizmet Kanunundaki hükme uydurulmasını temin etmiştir.

Bu gençleştirme ameliyesinin bazı mahzurları vardır. İlk olarak modern harp silâh ve araçları genç ve enerjik elemanlara ihtiyaç gösteriyorsa da, emir - kumanda mevkiinde bulunanların meslekî tecrübesinin, stratejik görüşünün topyekûn harb için ehemmiyeti aşikârdır. Kumanda mevkilerinin sür'atle genç, dinamik, fakat az da olsa tecrübesiz elemanlara tevdiinin, orduya harb gücünü tekrar kazandırması için zamana ihtiyaç gösterecektir.

Kanunda derpiş edilmeyen bir husus ta emekliye ayrılacak subaylarda sınıf tefrikinin yapılmamış olmasıdır. Zaten orduda sayıları çok az olan mühendis, doktor, hâkim ve öğretmenler sınıfındaki Bnb. - Alb. rütbesindeki subayların gençleştirme ameliyesi sırasındaki durumları ne olacaktır? Esasen bu sınıfların, ordu içindeki durumları, üst kademede bir tıkanıklık husule getirmeyeceği gibi gençleştirmeden beklenen gayenin de bunlar için vârit olmadığı bir gerçektir.

İkinci bir mahzur, gençleştirme hareketinin kat'î listeleri belli oluncaya kadar, kısa bir müddet içinde olsa kumanda mevkilerinde bulunanların, neticenin ne olacağı endişesi ile hizmetin aksaması keyfiyetidir. Bunun da zaman ve iş icabı faydalı olmayacağı açıktır.

Ayrıca birlik kurmay başkanlarının rütbe sırasında küçük rütbeli oluşunun, bu birliğe bağlı diğer teşkilâtın daha yüksek rütbeli kumandanları karşısındaki durumu nasıl olacaktır?

Bütün bunlara rağmen gençleştirmenin modern harp stratejisine intibak kabiliyeti bakımından zarurî faydalarının olduğu da aşikârdır. Genç ve dinamik küçük rütbeli kimselerin yüklendikleri mes'uliyet dolayısıyla daha cesur ve

titiz olacakları, daha fazla hassas ve gayret gösterecekleri şüphesizdir. Bu da ordunun birlik ve kuvvetini arttırmış olur.

Ayrıca ast rütbede kadro noksanlığından bekleyenlerin mağduriyetleri önlenecek, kendilerinden en verimli çağında istifade edilmiş olacak, çok eleman, az iş yerine az eleman, çok iş sistemine gidilmiş olacaktır. Böylece maddî faydalar yanında, müşterek gayret ve çalışma daha rasyonel bir şekil alacaktır. Ordu içine girebilecek her türlü yenilik daha çabuk benimsenmiş, intibak kabiliyeti serileşmiş olacaktır. Genç dimağın cesaret azminin, hareket serbestisinin yaşlı bir kimsenininkinden fazla olacağından şüphe edilmemelidir. Böylece Batı bloku içindeki yerimizin önemi bir kat daha fazlaşmış olacaktır.

Feragat ve fedakârlıklarına inandığımız şerefli ordu mensuplarının bu ameliyeden en az milletimiz kadar memnuniyet duyacaklarından şüphe etmiyoruz. Yerlerini genç ve enerjik silâh arkadaşlarına terkederken duydukları bahtiyarlık, vazifesini yapmış olanların yerlerini diğer gençlere terketmelerinin işareti olacaktır. Herkes biliyor ki, milletin düşünen dimağı, gören gözü, işiten kulağı, çarpan kalbi ve duyan vicdanı ordumuzdur. 27 Mayıs hareketi de bunu ispat etmiş, milletin isteğine tercüman olmuştur.

Böyle bir kitlenin vazifelerinin en mukaddesi olan, vatan müdafaası gibi büyük, asil ve şerefli görevini düşünerek, onun yarmlara hazırlanmasındaki önemli rolünü daha iyi kavramış oluruz.

Kuvvetini milletten alan Milli Birlik Komitesi aydınlara yakışan bir hamle ile bu büyük inkılâbı millete ve orduya hediye etti. Onun bu hareketi ile 27 Mayıs inkılâbının gayelerinden birisi böylece gerçekleştirilmiş olmaktadır.

Şuna da işaret etmek isteriz ki, emekliye ayrılan kimselerin vazifeleri bitmiş değildir. Topyekûn bir çalışma bütün fertleri beklemektedir. Onların bu tecrübelerinden yararlanmak da elbette milletin hakkı olacaktır.

Gerçeğe Dönüş

Senelerdenberi sosyal dâvalarımızın tesbit, müşahede, tedavi tarz ve çareleri üzerinde çok çeşitli söz söylenip, sütunlar dolusu yazılar yazıldı durdu. İlme, onun mensuplarına kıymet vermeyen, onun şifalı gerçeklerinden kaçan, âdeta

onun sesinden huzursuzluk duyan eski iktidar, bu şifalı reçeteleri iktidarının ilk yıllarında hazırlattırmakta hayli deneme yaptı. Fakat memleket ve millet sevgisinden yoksun, her insan ve grup gibi, onlar da bu dertlerin tedâvi yollarını gösteren reçeteleri çelik kasalarda, küflü masalarda saklayıp gün ışığına çıkarmaktan korktu ve daha sonra da şuursuz iktidarın alıp yürüdüğü son yıllarda bu raporları hazırlatmaktan vazgeçtiler. Meselâ kıymetli Prof. Dr. Mümtaz Turhan'ın «Garphlaşmanın Neresindeyiz» adlı eserinde işaret edildiği gibi, Türkiye belli sayıda ilim ve ihtisas adamlarından kurulu bir balıklık sanayii sayesinde kısa zamanda iktisaden ileri bir memleket durumuna geçebilir ve aynı şekil bir hayvancılık ile yine aynı sonuca varılabilir konusunda Avrupalı ilim adamlarının verdikleri raporlar kat'iyen nazara alınmamıştır. Maarif Vekâletine hazırlattırılan «Maarif Raporu» nun da aynı âkibete uğradığını biliyoruz. Bunun yerine lüks ve mevki dağıtma, gösteriş endişesinin ön plâna alındığı karşılıksız yatırımlarla, millet başaşağı getirildi.

Millî ve her vasfiyle meşrû inkılâp hükümetinin ilmin ışığı altında Anayasa'yı yeniden tedvir ve sosyal - iktisadî - kültürel her meselemizi ilgili ilim adamlarına tevdi etmek suretiyle giriştiği hareket, hükümet adam ve organlarının nasıl bir ciddiyet ve memleket sevgisi, insanlık şuru ile işe başladıklarının, öyle devam edeceklerinin en şaşmaz bir delilidir. Yalnız, bugün, artık dünden daha fazla dünya milletleri, bütün insanlık câması içinde ve üzerindeki mevkiini kazanmış, onsuz yaşanmayacağı, onsuz insan gibi yaşanmayacağı anlaşılmış olan din konusunun uzun bir sürede ilim adamlarına, tedvir için tevdi edilmemesi samimî memleket çocuklarını ciddi bir düşünceye sevk etmişti. Din yine eski iktidarlar devrinde olduğu gibi, herkesin üzerinde söz edebileceği, gazete ve dergi polemigi ile halledilebileceğine inanılan, siyaset ve ilerici - gerici çeşitli insan ve zümrelerin âleti olmaya müsait bir mesele mi zannediliyordu? Yine câmiye, kiliseye, havraya gitmenin, dürüst, namuslu, insanlığa hürmet ederek, gayri ısrar etmeden yaşamak, memleketini sevmek, onun içinde yaşadığı gerçekleri söylemek, ilmin gösterdiği yollarla çareler düşünmek gerilik - irtica - kara kuvvet olarak mı kabul edilecekti? Yine Allahı ve dini inkâr etmek, vicdanî mes'uliyet taşıma-

mak, ruha inanmadığını, varlığına inanlanları tezyit ve kendi düşüncesini takdis ile söylemek ilerilik mi sayılacaktı? Evet, yılların din konusunda istediği çürük, mânasız örgüsü bundan ibarettir.

Çok şükür ki her uzvu kangren olmuş bir memleketi kucaklayıp, onu amelîyat - tedâvi - yenisini yapıp koyma gibi çok zaman isteyen, enerji isteyen, ilim ve tekniğin rehberliğini isteyen bir mukaddes vazifeyi büyük fedakârlıklarla üzerine alan İnkılâp Hükûmeti din'inde lüzum ve ciddiyetini kavrayarak, bu meseleyi de İlim ve Din adamlarından kurulu bir Yüksek Şûraya tevdi edecektir. Burada kimlerin yer alacağı, gayesi, çalışma tarzı ve süresi hakkında henüz bir açıklama yapılmadığı için bu konuda fazla bir şey söylenemez. Yalnız bu konuya ömrünü vermiş, çalışmış, müteaddiyin ilim adamlarımızın ve eserlerimizin az olmakla beraber varlığı ve bunların Şûrada söz sahibi, aydınlatıcı, yol gösterici unsur olarak yer alacağına inanıyor, Dinin Avrupa ve Amerika'da yıllarca önce aldığı mümtaz ve mukaddes mevkie bizde de çıkarılacağına inanıyoruz.

Simdi de Katanga

Bir aydanberi bütün dünya efkârını meşgul eden Kongo olayları hâlâ günün en önemli dış meselesi olmaya devam ediyor. Gerçi Birleşmiş Milletler kuvvetlerinin Katanga hariç bütün Kongo'nun kilit noktalarını tutmasından sonra ülkenin düzeni ve befaızların güvenliği yeniden sağlanmıştır. Fakat şimdi de, ortada, pek öyle kolaylıkla çözülecek gibi görünmeyen bir Katanga meselesi vardır.

Bilindiği gibi, Kongo'nun en zengin eyaletlerinden biri olan Katanga geçen ayın ilk haftalarında Kongo'da patlak veren karışıklıklar sırasında bağımsızlığını ilân etmişti. Kongo Hükûmeti bu ülkeyi bağımsızlığa Belçika'nın teşvik ettiğini ileri sürerek meseleyi Birleşmiş Milletlere getirmiş ve Belçika kuvvetleri bütün Kongo'dan olduğu gibi Katanga'dan da çekilirse, bu eyaletin kendiliğinden Kongo'ya katılacağını iddia etmiştir. Güvenlik Konseyi, geçen ayın sonlarında, Kongo Hükûmetinin isteğine uygun olarak Belçika askerlerinin bütün Kongo'dan, bu arada Kanga'dan çekilmesini ve bunların yerini Birleşmiş Milletler kuvvetlerinin almasını karar-

laştırmış ve Birleşmiş Milletler Genel Sekreterini bu kararı gerçekleştirmekle görevlendirmiştir.

Düzeni yeniden kurmak amacıyla bu ayın ilk haftasında Kongo'ya giden Genel Sekreter Mr. «H.», ülkenin bütün önemli yerlerini Birleşmiş Milletler kuvvetlerinin deneti altına koymayı başarmış, fakat bu kuvvetlerin Katanga'ya girmesini sağlayamamıştır. Mr. «H.» bu konuda en büyük muhalefeti Belçikalılardan değil, Katanga Hükûmetinden görmüştür. Katanga Başbakanı Çombe Belçika birliklerini Katanga'nın bağımsızlık ve güvenliğini korumak için kendisinin çağırıldığını söyleyerek Birleşmiş Milletler kuvvetlerinin Katanga'ya girmesine razı olamayacağını, buna engel olmak için gerekirse kuvvet kullanacağını bildirmiş ve bu eyalet içindeki bütün eli silâh tutanları savaş hazırlığına çağırmıştır. Katanga Başbakanının ülkesinin bağımsızlığını korumaya kararlı olduğunu gören Mr. «H.» da, daha önce Birleşmiş Milletler kuvvetlerinin Katanga'ya gireceği günü bile ilân ettiği halde, verdiği karardan dönerek meseleyi bir kere daha Güvenlik Konseyine getirmiştir.

Genel Sekreterin bu gerilemesi bazı

Priene ve Kâğıttan Dünyamız

Şevki VANLI

Söke civarında bir tepenin üzerinde, eski Yunan şehri küçük Priene'nin kalıntıları var. Toprak yüzündeki kısımları, asıl şehrin ancak yarısı ise de, tamamının ne ve nasıl olduğunu okumağa yetiyor. İnsan, tabiatın güzel bir yerini seçmiş ve taştan çevresini kurmuş. Orada herşey kararlı bir davranışla tertiplenmiş, sokakları, çarşısı, yönetim kurulu toplantı salonu, mâbedi, tiyatrosu, evleri; hepsi de küçük küçük yalnızca kendilerine yetecek ölçüde, dipdibe konmuş. Burada hiçbir yapı unsurunu büyütmeye veya değiştirmeye imkân yok. Ayrıca şehrin dış sınırda kararlı bir şekilde tesbit edilmiş. Yapı malzemesi olarak, malzemelerin en katışı ve dayanıklısı, taş kullanılmış. Taş kullanıldığı yerin önemi ölçüsünde işlenmiş, yontulmuş ve süslenmiş. Eski denize doğru olan istinat duvarlarının taşları bile, iddialı bir rönesans sarayının duvarının taşları kadar emek görmüş. Bu küçük şehir yüzyılların her türlü yıpratıcılığına karşı dayanışın diye yapılmış.

Priene'nin her parçası kararlı. Prieneli kararlı bir insan, ihtiyacını tanıyor, istediğini biliyor. Hayatının gidiş hakkında en küçük bir şüphesi, endişesi yok. O geleceği biliyor, yaptığı şeyin en iyi ve en son çözüm olduğundan emin. Oğlunun da, torununun da birkaç asır sonraki Priene'ninin de bunlara pek birşeyler ilâve edemeyeceğine, yaptığının doğruluğuna, dünya görüşünün sağlamlığına güveniyor. Güvenmek birşey değil, Prieneli kendi varlığının seviyesine tapıyor. «Bu böyle olur, ben bunu yaparım» diyor.

Prieneli, en sağlam yapı malzemesine, en çok emeği veriyor. Onun hayatı çok değerlidir. O pırl pırl mermer duvarların arasında yaşamaya hak kazanmış üstün bir varlıktır, çocukları da onun gibi güzellikler içinde yaşamalıdır. Prieneli geleceğe meydan okuyor. Hayatı olaylara değil,

onun dünya görüşüne bağlı. Hayatını taştan yapmış ve içine geçip oturmuş. Madde varlıklarının basit meselelerini çoktan çözmüş, değerlendirmiş, düşünce dünyasının tadını çıkarıyor.

Şimdi de, bizim dünyamıza, beklediğimiz ve güvendiğimiz yeni gelişmelerin içinde, gördüğümüz bazı çeşitli olaylara bakalım :

Anayasaya, toplumumuzu gerici unsurların etkisinden koruyacak, ormanlarımızın daha fazla tahribinin önüne geçecek eklerin konması düşünülüyor. Tüccarların dürüst davranışlarını temin edilmeye çalışılıyor, kabzımalların durumu ele alınıyor. Öğretim seferberliği isteniyor, okul ve öğretmenin davası üzerinde duruluyor. Devlet kurumlarının ıslahı bahis konusu oluyor. Gecekondu ve mesken davası peşindeyiz. Bir devrim yapmak ve şimdilik ihtilâlin sebeplerini olsun halka anlatmak istiyoruz.

Bunların, olmasını istediğimiz şeylerin ancak küçük bir kısmı olduğu muhakkaktır. Fakat meseleleri ele almak zorluğunda kaldığımız seviyeyi pek güzel göstermektedir.

Biz, hâlâ gerici unsurların, 20. Asrın sonlarına doğru ve Avrupa'nın kapisında, hayatımız üzerinde söz sahibi olabileceğini düşünemiyor ve bundan korkabiliyoruz. Orman köylerinin taşınmasını ve geçimlerini temin edebileceğimize ümidimiz yok, ceza tedbirlerini kuvvetlendirmeyi ve ormanlarımızın ılerde seçim hediyesi olabileceğini düşünemiyoruz. Son altı yedi yıldan beri, tüccar adı altında, bu adı taşıyanlardan birçoğunun yaptığı savsız "ö-tüllüğün" sona erileceğine inanmıyor, Milli Korunma Kanununu yürürlükten kaldırmaya cesarete bile edemiyoruz. İhraççılar, «.. Arık yolsuzluk yapmıyacağız..» diyor-

lar, bu söz karşısında sevinmekte üzülmenin arasında bocalıyoruz. Üç buçuk kabzımalların marifetlerine devam emeleri bizi şaşırtmıyor.

Okul yapısı diyoruz, Türk öğrencisi olan Türk haneli bir köyde bu zavallıları sokacak dör duvar aşılmaz bir mesele oluyor. Resmî dairelerde yüzbinlerce memur pineklerden, bu çocuklara alfabe göserecek kişi bulamıyoruz.

Devlet Kurumların, özellikle son on yılda girdiği durumu biliyor, fakat herşeye bir özür yakıştırıyor, çekinmeden «yaptırdı» diyerek bütün sorumluluğu seçim yolu ile yetki yüklenenlere veya tayinle yüklenenlerden âd işuclulara veriyoruz. Yani, hiçbirşey yapmamayı bir bakıma desteklemiş oluyoruz.

Toplumumuza son aylardaki olayları anlatmak için çarpınıyor. Dün hepimiz şikâyetçi iken, bugün herkesden beklenen cevap alınmıyor. Koskoca bir toplum, bir taraftan öbür tarafa dönüyor, uykusuna devam ediyor. Değişen ne'nin kesilmesi..

Bütün dünya ile müsterek dertlerimiz var. Medeniyet dediğimiz şartların bulunduğu yabanda bile insanlar istismar ediliyor, şahıs veya zümre menfaatleri yaşam şekillerini tesbit ediyor. Fakat onları görünen ve saklı kusurlarından soysak bile yine de ortada elle tutulacak, gözle görülecek, kararlı, devamlı, oldukça seviyeli işler, temin edilmiş bir seviye var. Batı dünyasında da Priene'nin huzurunu, sağlamlığını, Selçuk'un, Osmanlı'nın heyecanını, düzenlerini ve ona olan itimatlarını bulamayız. Belki tarihin gidişinin ortaya koyduğu esaslı dertlerden kurtulmak çok güç. Fakat bizim kararsızlığımız, istediklerimizin ilkelliğine rağmen zayıflığımız, kendimize ve ıleriye olan inaçsızlığımız, bir hakikat ortaya koyuyor: Kâğıttan bir dünyamız var.

çevrelerde Birleşmiş Milletler için bir başarısızlık olarak kabul edilmiştir. Bununla beraber, Katanga'nın ısrarı karşısında, Genel Sekreterin yapabileceği başka birşey de yoktu. İş çatışmaya döktüğü takdirde Birleşmiş Milletler kuvvetlerinin Çombe'nin silâhlılarını kolaylıkla temizleyeceğine şüphe olmamakla beraber, böyle bir çatışmanın anlaşmazlıkları barışçı yollarla çözümlenerek amacıyla kurulmuş olan Birleşmiş Milletler Teşkilâtının bu amacına aykırı düşeceği ve Teşkilâtın prestijini çok sarsacağı da şüphesizdi. Bundan başka, Birleşmiş Milletler kuvvetleri savaşmak için değil, düzeni sağlamak için kurulmuştur ve bir saldırıya uğramadıkça ateş açmaya yetkili değildir.

Ancak Birleşmiş Milletler Genel Sekreterini verdiği karardan döndüren en önemli etken, Katanga meselesinin artık iyice anlaşılan mahiyetidir. Gerçekten, başlangıçta bir Kongo - Belçika meselesi sanılan bu anlaşmazlık, Genel Sekreterin Güvenlik Konseyine verdiği raporda da belirtildiği gibi, artık bir Kongo - Katanga meselesi haline almış, başka bir deyişle Kongoluların kendi iç meselesi olmuştur. Birleşmiş Milletlerin bir iç meseleye karışmaya hakkı yoktur. Nitekim Katanga Başbakanı Çombe de, şu satırların yazıldığı sırada, eğer mesele Kongolular arası bir mesele olduğu kabul edilir ve Katanga'nın bağımsızlığına dokunulmazsa Birleşmiş Milletler kuvvetlerinin yalnız güvenliği sağlamak amacıyla Katanga'ya girmesine engel olmayacağını açıklamış bulunuyordu.

Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri Mr. «H» Kongo'da çalışmalarına devam ederken her ne bahasına olursa olsun Katanga'nın yeniden bu ülkeye katılmasını isteyen Kongo Başbakanı Lumumba da boş durmamış, önce A.B.D. ve Kanada'ya giderek dönüşte de Tunus, Fas, Gana ve Gine başkentlerine uğramıştır. Lumumba'nın bütün iddiası, Katanga'nın Kongo üzerine baskı yapmak isteyen Belçika'nın bağımsızlığına teşvik ettiği ve Katanga'da bulunan Belçika birliklerinin buradan çekilmesi gerektiğidir. Lumumba'nın uğradığı Afrika devletlerinin idarecileri Kongo Başbakanının görüşüne katılmışlar ve eğer Birleşmiş Milletler Katanga'nın Kongo'ya katılmasını temin edemezse, bu katılmayı gerçekleştirmek için, Kongo hükûmetine asker yardımı yapacaklarını bildirmişlerdir. Buna karşılık

Belçika da, birliklerinin yalnız bu ülkedeki Avrupalıları korumak amacıyla Katanga'da bulunduğunu ve Katanga bağımsızlığının Belçika ile hiçbir ilgisi olmadığını ileri sürmeye devam etmiştir.

İşte Güvenlik Konseyinin geçen haftanın başında Genel Sekreter Mr. «H»'nin isteği üzerine ve Katanga meselesi ile ilgili olarak yaptığı toplantı böyle gergin bir hava içinde başlamıştır. Buna rağmen Konseydeki görüşmeler bütün siyasî çevreleri hayrette bırakan bir sükûnet içinde yapılmış ve Konsey bir kere daha eski kararları üzerinde ısrar etmiştir. Bilindiği gibi, bu kararlar gereğince, Belçika birliklerinin yerlerini Birleşmiş Milletler kuvvetlerine bırakarak bütün Kongo'dan olduğu gibi Katanga'dan da çekilmeleri gerekmektedir.

Yukarıda da işaret ettiğimiz gibi, Katanga Başbakanı Çombe, Katanga'nın bağımsızlığına dokunulmadığı tak-

dirde Birleşmiş Milletler kuvvetlerinin bu ülkeye girmesine engel olmayacağını açıkladığına ve Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri de Katanga'nın bağımsızlığı meselesinin Belçika askerlerinin çekilmesinden ayrı ve Kongolular arasında çözülmesi gereken bir mesele olduğunu kabul ettiğine göre, Birleşmiş Milletler kuvvetlerinin önümüzdeki günlerde Katanga'ya girmesi beklenebilir. Ancak, Belçika birliklerinin çekilmesi ve bunların yerlerini Birleşmiş Milletler kuvvetlerinin almasıyla Kongo'da işler yoluna girmiş olmayacaktır. Asıl güçlük bundan sonra başlamaktadır: Katanga'nın müstakbel statüsü ne olacaktır? Bu sorunun cevabını, eğer aynı masa başına oturabilirlerse, iki ülkenin idarecileri verecektir. Aynı masa başına oturmayana yanaşmadıkları takdirde, Kongo'nun durumu bütün dünya efkârını daha uzun müddet meşgul edecek tehlikeli bir mesele olacaktır.

Fikir Suçu

Fakir BAYKURT

Eski Çağ, fikir ve san'at verimlerinin çok bol ve çok ileri olduğu bir «mutlu zaman»dır. İnsanlığın fikir tarihini yazanlar, o çağı «Akılın Hür Olduğu Çağ» diye adlandırırlar. O zamanlar Ege Havzasında, bugün pek makbul sayılmayacağımız bir «Tabakalı Demokrasi» uygulanırdı ama, yazıp çizilenler, heykel yapanlar, çalgı çalanlar, bilim ve düşünce adamları, tam bir özgürlük içinde düşünürler, çalışırlardı. Tabii bunun için Eski Çağda iyi piyesler yazıldı, iyi heykeller yontuldu. Eğitimimde, Felsefe, Gökbilim ve Matematikte ileri gidildi. İnsanoğlunun o çağda attığı okları, uzun yüzyıllar uğraştık, kolay kolay geçemedik.

Orta Çağ ise, «Akılın Hapse Atıldığı Zaman»dır. Doludizgin atların üstünde kırmızı yüzleri ve yağlı bıyıklarıyla derebeyler bir yandan; kara sakalları ve koyulaşmış derin gözleriyle kilseler bir yandan; göğü inceleyen, yıldızları gözleyen, «Güneş duruyor, dünya dönüyor!» diyen bilginleri fırına veriyor; İspanya'da Fransa'da, öbür Avrupa düzlüklerinde «daha iyi bir dünya» isteyen fikir adamları için işkence mahkemeleri (Engizisyonlar) kuruyordu. Doğuda Hallacı Mansur parçalanıyor, Nesimi'nin derisi yüzülüyordu. Fransız Büyük Devrimi ilk

şafağın söktüğüne bakmayın, birçok ülkelerde bu belâ, çok, çok uzun sürdü. Pir Sultan Abdal, doğruyu «şah»'ta gördüğü, «Gül yüzlü şah» deyip başka şey demediği için darağacına verildi. Yeni ve Yakın Çağlarda dahi, insanların fikirlerinden ötürü cezalandırılması, öldürülmesi, kurşuna dizilmesi, iş çekilmesi bitmedi. Narin vücutlu zeki Puskin, yazdığı her güzel mısra için uzun sürgün yıllarına katlandı. Yirminci yüzyılda, dünyanın birçok yerlerinde sairler kapatıldı yahut yurtlarından çıkarıldı. Piyes yazarları, romancılar aşağılandı.

Gel oldu, git oldu, bilim gelişti, mimarlık ilerledi, petrol bulundu, pamuğun tarımı yayıldı, yaşamayı kolaylaştıran araçlar ve gereçler çoğaldı. Fakat insanlar diledikleri gibi düşünmeyi, diledikleri gibi yazıp söylemeyi, dilediklerine inamp, dilemediklerine bosvermeyi bir türlü gerçekleştirip garantiye alamadılar!

Oteki ülkeleri bırakıp kendi ülkemize, kendi halimize bakalım. Hiç olmazsa 1946 dan bu yana, diktiğimiz Demokrasi bayrağı, yazarlarımıza, san'atçılarımıza, basın erlerimize, politikacılarımıza daha sağlam bir özgürlük sağlamış olmalı değil miydi? 1950 de bir yazar, hapisaneden milletvekili seçildi.

M. Markal

Bir köylü çocuğu, yazdığı kitaptan dolayı hapse atıldı. 1950 ile 60 arasında, yüzlerce gazeteci, sadece yazdıklarından dolayı, sorguya çekildi, yüzlercesi zindan köşelerinde çile çekti, anasız bacısız bayramlar, baharlar geçirdi. Ne farkı var bugünkü Orta Çağın, dünkü Orta Çağdan? Teknik ilerlemeler, kafa hareketlerinde bir ilerleme sağlandıktan sonra neye yarar?

«Fikri hür, irfanı hür, vicdanı hür» gençler yetiştirme işine yüz yıl önce giriştiğimiz ve belki bunda başarı da gösterdiğimiz halde, öyle bir «hürlük» ki, hür gençler, otoriteyi ele geçirince, ötekilerin hürlüğünü engellemeğe kalkıyorlar.

27 Mayıs sonrasının ilgi çeken tartışmalarından biri, «Şairlerimiz nerede?» sorusundan çıktı. Evet, neredeydi şairlerimiz? Nisan Mayıs aylarında gençler grup grup polis arabalarına doldurulup Sıkı Yönetim hapisanelerine götürülürken, karı kız bütün bir ulus «Hürriyet!» diye çarpınırken şairlerimiz nerelerde pısıyorlar, niçin susuyorlardı?

Bugün bari açık konuşalım. İnsanın, memleketimizde şairin susmasına hak vereceği geliyor. Tarihi istediğiniz kadar arkadan alın; dört beş şiir yazan her gencin peşine polis takip izlettiren biz değil miyiz? «Hak!» diyen, «Adalet!» diyen her san'atçının Emniyette okkalıca bir dosyası yok mudur? Asıl görevi, toplum düşmanlarını, vatan hainlerini, ahlâksızları, piyasa namussuzlarını izlemek olan sivil polisler, işi gücü bırakıp dürüst aydınların, yurtsever san'atçıların peşine takılmamışlar mıdır? Bir de sorarız: «Niçin bizim de Nobel kazanan bir san'atçımız çıkmaz?» Böyle yapmakta devam edersek zor çıkar bizim Nobel kazanan san'atçımız...

1954 de, Ankara'da bir Edebiyatçılar Derneği kurulmuştu. Derneğin doğru dürüst bir toplanma yeri bile yoktu. «Kaynak» dergisinin Anafartalar Caddesindeki küçük odasında ara sıra buluşulurdu. İkide bir, tak tak, polis.. Bazı kere sezdirerek, bazı kere sezdirmeden.. 1955 de, 6/7 Eylül olaylarında sonra, sorumlu diye bu derneğe kayıtlı şairleri yakalayıp götürdüler. Tıpkı, «Taşları bağlamışlar, köpekleri salıvermişler» sözündeki gibi... Asıl suçluları bırakıp hiç o tarakta bezi olmayan adamları yakalıyorlardı. Gerçek suçluların kim olduğunu ancak bugün

söyliye biliyoruz. Emniyetimiz, bugün ortaya koyuyor.

Bafra'nın Engiz köyünde bir öğretmen var. Adı, Behzat Ay. Bir yandan çocukları okutuyor, bir yandan köylüsünü uyarmağa çalışıyor. Güzel bir kitaplığı, çeşit çeşit kitapları, aydan aya gelen dergileri, üç dört güne gelen gazeteleri var. Okuyor. Çevresine etkin olmağa çalışıyor. Ondan asıl beklediğimiz bu değil midir zaten? Behzat Ay, sadece bunu yapmakla kalmıyor, gördüklerini bildiklerini de yazıp köyünü köylülerini gerçek halleriyle bize anlatıyor. Kalkınmamıza giden yolu bu yondan aydınlatmak, yetki ve sorum sahiplerine dokümanlar vermek istiyor. Dergilerde yazıları çıkıyor. Kumarı, oyunu yok. Akli başında, işi yolunda bir adam. Geçen yıl «Köyden Geliyorum» adında bir kitap çıkardı. Masrafını kesesinden verdi. Dağıtımını kendisi yapmağa çalıştı. 100 sayfa kadar, küçük bir kitap. Anlattıkları da, asıl anlatılması gerekenlerin küçük bir parçası. Ama bizim «Telâse memurları» buna bile dayanamazlar! Bir yandan İl - İlçe Başkanları, bir yandan Vali Kaymakam, takmışlar polis Behzat Ay'm peşine, korkut baba korkut, sinirlendir baba sinirlendir! Afyon kaçakçısı, kamyonuyla Yozgat'tan Antep'e doğru, kolunu sallıya sallıya gider, peşine polis düşmez; Madam Katina, on beşine veni basan kızlarımızın fahiş fiyatla ticaretini yapar, polis yakalamaz; Behzat Ay kitap yazdığı için gece gündüz peşinde polis, evinde polis! Kim bunun «Çok doğru bir yol» olduğunu ispatlı-

yacaksa, çıkıp ispatlasın, görelim. Belki büyük merkezlerde böyle izlemelerin san'atçıya daha az zararı olur. Küçük yerlerde mesele daha zordur. Çevre hemen pireyi deve yapar. Yazdığım kitaptan dolayı izlendiğini anlamaz, daha çok, «Kimbilir neyin nesiydi ki, polis izliyor!» diye düşünür.

Anadolu'da ödevini gereği gibi yapmak isteyen aydınların, ülkücü doktorların, öğretmenlerin, mühendislerin hali hep budur. Yazıp çizenleri bırakın, konuşanlar bile huzursuz bırakılmaktadır. Türkiye'yi, rüzgârın esmediği, çöpün çitirdamadığı, karanlık bir suskun diyarı mı yapmak istiyoruz? Herisi için böylesini daha doğru buluyorsak bu yolda devam edelim, âlem bize aferrin desin...

Bence bu değildir bizim ülkümüz... Bizim ülkümüz, insanların kafasını aydınlatmak, gözlerini açmak, hakları ve ödevleri konusunda bilgili kılmak; böylece demokrasinin soysuzlaşmasını önlemek, zulmü zilleti, sömürülmeyi kaldırmak, haksızlıklara karşı durmak... Yurdumuzu bahçeletirmek, yaşamayı güzelleştirmek... Birimize bir haksızlık yapıldığı zaman toptan tepki gösteren ulusal bir bilinç yaratmak... Bunun için şairler elbet söyliyecek, yazarlar elbet yazacak, aydınlar konuşacak...

Bir de var ki, gerçek fikir adamı, gerçek san'atçı, pek öyle sıkıya filân aldırılmaz. Sıkı içinde de düşünür, yazar. Dadaloğlu: «Ferman padişahın, dağlar bizimdir!» demiş. «Serden başka sermayesi» olmayan Pir Sultan Abdal, inadına «Şah» diye haykırmış:

Alınmış abdesim aldırılırsa
Kılınmış namazım kıldırılırsa
Sizde şah diyeni öldürürlerse
Bu yıl bu yerlerden şahı gidelim!

Daha beterini Nesimi söylemiş:

Nesimiyim yüzün beni
Derim meydana meydana!

İnsanoğlunun kafasına, kalemine, diline; dilediği gibi düzen vermeğe kalan Otorite'nin bütün gayreti, boşa gitmiştir. Uzun savaşlar ve susmalar sonunda Akıl, Otorite'yi yenmiştir. Artık iyice anlaşılmalıdır ki, insanı hapse değil, nal ile mihim arasına sıkıştırırsalar, orada gene kuracak, düşünecek, yazacaktır; «Fikir Suçu» diye bir suç olmadığını dünyaya haykıracaktır.

Sahibi ve Yazı İşleri Müdürü
OSMAN OKYAR

Yayın Müdürü
METİN AND

Sekreter
BEKİR EKİNCİ

İdarehane: Yenişehir, Büyük
Han No. 55 — Tel: 26754
Haberleşme Adresi: Forum
Dergisi P. K. 131 — Ankara

Dizgi ve Baskı
Ayyıldız Matbaası Tel: 17507
ANKARA

Dergimizde yayınlanan yazılar, Dergi ve Yazar adı gösterilmeden iktibas edilemez.

İncelemeler

Rejim Buhranından Kurtulabilecek miyiz?

Vedat Nedim TÖR

1933-37 yılları arasında Matbuat Umum Müdürü idim. Memleketimiz teknik cihazlanma, aydın sayısı, kültür düzeni bakımından, şüphesiz ki, bugünkü kadar ileri değildi. Böyle olduğu halde, Hint'den, Çin'den, Endonezya'dan, Mısır'dan, Tunus'dan, Irak'dan; yani millî kurtuluş savaşlarını henüz yapmamış, egemenliklerine, hürliklerine henüz kavuşmamış Asya ve Afrika memleketlerinden gelen gazeteciler ve aydınlar bana sanki hep sözleşmiş gibi, «Ah, bizim bir Mustafa Kemal'imiz yok» diye dert yanarlardı. Ve ben, bu sözleri duydukça, Kemalist Türkiye'nin bir vatandaşı olarak büyük bir iç hazza ile ürperirdim.

Vazife icabı, zaman zaman gazeteci arkadaşlarla Balkan Paktı memleketlerine giderdik. Bükreş'de, Atina'da, Belgrad'da Kemalist Türkiye'nin Basın ailesi ne üstün bir itibarla karşılanırdı.

Batı illerinden Türkiye'ye gelen Raymond Cartier, Marcel Sauvage gibi dün ya ölçüsünde ünlü gazeteciler, memleketimiz hakkında seri halindeki yazılarında Kemalist Türkiye'yi içten bir hayranlıkla anlatırlardı. Yine Avrupa'nın tanınmış gazete ve dergileri, Kemalist Türkiye için özel sayılar çıkarmakta birbirleriyle âdeta yarış ederlerdi. Avrupa'nın dört bucağından gelen gazetecileri, yazarları, aydınları o zaman ki fakir bütçemizle ağırlyabilmek için akla kararı seçerdik.

Dünya basınının ve dünya aydınlarının bize karşı duydukları bu büyük merakın kaynağı neydi? Çünkü Kemalist Türkiye, bütün Asya ve Afrika'nın koloni ve yarı koloni memleketlerinin talihini değiştirecek bir «öncü memleket» olmuştu.

Buna karşılık geçen Nisan ayında İstanbul'da yapılan son NATO toplantısına da dünyanın dört bucağından gazeteciler akın etmişlerdi. O gün, iki milyon İstanbul'lu evlerimizde hapsedilmiştik. İki tanıdık yabancı gazeteci beni evimde telefonla aradılar, «Vedat,

nedir bu hâl? diye sordular. Bu soru karşısında yüzümü kızartan, dilimi köstekliyen utancı ömrüm boyunca unutamıyacağım.

İşte, hem Atatürk'ün altın çağını, hem de son 10 yılın birbirinden aşağılık politika ayıplarını yaşamış bir vatandaş olarak, 27 Mayıs ihtilalinden sonra içimi kaplayan duygu, itiraf edeyim ki, büyük bir «korku»dur. Şu son on yıl içinde Demokrasi sütünden ağzımızı öyle bir yamış yandı ki, şimdi artık yoğurdu değil dondurmayı bile üflemeden yiyemeyecek hale geldik!... Kemalist devrimlere bağlı, ilerici gerçek aydınların iç durumu budur bugün.

**

Türk milleti 1950 yılında, bütün tarihi boyunca, ilk defa olarak gizli oy, eşit oy, açık tasnif prensiplerine uygun dürüst bir seçim yaptı ve tek parti rejiminden çok partili demokrasi rejimine geçerek iktidarı seçmek oylarının çoğunluğunu kazanan partiye örnek bir olgunlukla aktardı.

Sonra ne oldu? Olanları hep biliyoruz. Bütün Asya ve Afrika memleketleri içinde en ileri, en itibarlı memleketken Hindistan'ı, Tunus'u imrenmeye başladık. Yine Doğunun «hasta adamı»'ı olduk. İdeallerimizi yitirdik. Öz çıkarına düşkün, gösterişçi, maddeci, inansız, şevksiz, umutsuz bir millet olavazdık. Sözün kısası, Atatürk'ü unuttuk, korkunç bir aşağılık duygusuna saplandık, yine kolumuz, kanadımız kırıldı. Karanlıklara gömüldük, bezdik ve bunaldık.

27 Mayıs ihtilali bizi işte bu iç çöküntüden kurtardı. Kurtardı ama, yarına yine de bir türlü güvenle bakamıyoruz. Aydınlar ikiye bölündü, bir parçası, selâmeti Millî Birlik Komitesi Hükümetinin sürüp gitmesinde, bir parçası da seçimlerin bir ayak önce yapılarak «normal» zamanların başlamasını arıyor. Ama bizim için «normal olan» nedir.

Bence dâvayı böyle koymak gerekir. Avrupa'ya, Amerika'ya göre normal olan bizim için de normal midir?

Demokrasi yolunda 18 - 19 ncu yüzyılları olmayan, nüfusunun %70'i ümmî olan, üstelik de Kemalist devrimlere sahne olan bir memlekette «ithâl malı» bir demokrasi tutar mı? 1950-60 denemesinin acı çilesi bunun sökmeyeceğini ispata yetmiyor mu? O halde, tek parti rejimine, diktatörlüğe mi dönelim? Bu da olmaz. Öyle ise bir çıkmazda mıyız? Hayır bir çıkmazda değiliz. Yeter ki, taklitçiliği, ithalâtçılığı bir yana bırakıp Türkiye'nin özel şartlarını gözönünde tutarak orijinal bir demokrasi rejimi «yaratmak» yoluna girmek cesaretini gösterelim. Biz ve bizim gibi az gelişmiş milletlerin, yani bütün Asya ve Afrika milletlerinin rejim dâvaları, Avrupa ve Amerika milletlerinin rejim dâvalarından apayrı özellikler taşımaktadır. Burada da yine bir aşağılık duygusuna kapılarak kendi özelliklerimizi gözden kaçırmak tehlikesine düşmiyelim.

**

Demokrasinin ana prensibinde batılı olacağız. Yani «insan»'a saygı prensibini baş-tacı yapacağız. Bolşevik metotlarına uyarak «insan»'ı bir ham madde, bir köle, bir robot derekesine düşürmeyeceğiz. Fakat insana saygı ve sevgimiz bizi yine demagoji ve oy avcılığı çukuruna sürüklememelidir. Gerçek demokrasi, halk için faydalı ve gerekli olanı yapmaktır. Faydalı ve gerekli olanı halk çoğunluğu bilmeyebilir, anlamıyabilir. Hattâ halkın istekleri, eokluk, halk için zararlı ve tehlikeli de olabilir.

Bizim gibi fakir ve geri memleketlerde Avrupalı bir demokrasi oyunu yapacağız diye kaybedecek ne zamanımız, ne de enerjimiz var. Biz en doğru, en kestirme yoldan, en kısa zamanda ekonomik, sosyal ve kültürel kalkınmaya götüreceğiz bir rejimin hasreti içindeyiz.

İşte, 27 Mayıs kahramanlarının Türk milletine, yalnız Türk Milletine değil, Asya ve Afrika'nın bütün az gelişmiş ve hemen hepsi aynı rejim buhranı içinde bulunan milletlerine yapabilecekleri en büyük hediye budur.

Az gelişmiş memleketlerde taklit demokrasiler, milleti her alanda, gayet kötü bir menfi seleksiyona götürüyorlar:

Bizde son on yıllık denemede Kemalist devrimler hemen hemen tasfiyeye uğradı. 31 Mart hainleri kahramanlaş-

(1) Bekir Aygün tarafından
(Ordu'da S. 314)

tırıldı. «Seriat isterük» zihniyeti hortladı. Vurgunculuk, zorbalık, züppelik, gösteriş, serserilik, israf, hile, dalkavukluk, rüşvet, ihtikâr, kolay kazanç, kolay şöhret makbul değerler sayılmaya başladı. İdealist insan, namuslu insan, haysiyetli insan, çalışkan insan alay konusu oldu. Demagog, idealisti; yobaz öğretmeni; fuhs ve gangster edebiyatı güzel, faydalı yayımları; çürük, hileli mal, iyi sağlam malı, kötü film, iyi filmi piyasadan kovdu.

Kalkınma hareketimize, plân, program, ilim, ihtisas, teknik, hesap-kitap değil, oy dilenciligi ve iğrenç bir afetizm hâkim oldu.

Bu misalleri her alanda çoğaltmak işten bile değil.

İşte, şimdi önümüze dikilen büyük soru bence şu :

Bütün ilkel topluluklara özgü bu menfi seleksiyonu önleyici ve müsbet seleksiyonu koruyucu, bir halk rejimi yaratmak.

Bir arama, araştırma devresi içindeyiz. Anayasa komisyonunun anketi, âdeta bir düşünce yarışması açtı. Bilim adamlarımız, yazarlarımız memleket gerekleri üzerinde konuşmaya, yazışmaya başladılar.

Bakalım yaratıcı gücümüz, düşünce potansiyelimiz hangi seviyelere erişebilecek? Bunu merakla bekliyoruz.

köylü ve tarımla geçinir bir ulusta, toprak sorunu ve tarımda devletçilik temel problemlerimizden biridir -belki de birincisi- ve bu çözümlenemedikçe birçok şeyler de çözümlenemez. Batıda, demokrasi derebeyliğin, toprak ağalığının yıkılmasıyla gerçekleşmiştir. Bizim ulusça çektiğimiz sıkıntılı sancılar da, bu köhnemiş kurumun hâlâ yaşamasından ileri gelir.

Mülkiyet hakkı :

Eğer aldanmıyorsak, tarımda, dolayısıyla köy ekonomisinde devletçiliği açıktan açığa ilk savunanlar ve bu yarıya cesaretle parmak basanlar «Kadro»cular olmuştur -1932-1935 yılları-. Derginin yazarlarından B. Vedat Nedim Tör, bu sorunu, şöyle haklı bir yorumlamaya ulaştırıyordu : (... Toprak üzerinde mülkiyet hakkı, bu millî müdafaa vasıtasını, memleket menfaatlerine uygun bir tarzda kullanmakla mukayyettir. Bu hakkı, memleket menfaatlerine uygun bir tarzda kullanmayan fert, kendisine emanet olunan toprak veya tüfeği tahrip eden bir neferden farksızdır. Toprağı, bir millî müdafaa vasıtası olarak kabul eden bir ziraat siyaseti, bellibaşlı mühim ziraat şubelerinde bu vasıtanın memleket ihtiyaçlarına göre en iyi kullanma, en iyi istismar etme şekillerini ve usullerini tesbit eden plânları hazırlar.)

Derebeylik ve D.P. :

Topraksız köylüyü topraklandırmak, toprak dağıtımı ve toprağın kamulaştırılması (çoğunluk adına karşılığı ödenerek istimlakî), kısacası toprak reformunu bu kerte önemli sayışımızın daha başka nedenleri de vardır :

I. Yurdumuzun kaderi üzerinde on yıl, her alanda gerici, köstekleyici bir tutuma yapışan D.P. nin bu gericiliği, geniş ölçüde, büyük toprak sahipleriyle çiftçiler, başka bir deyimle derebeylik artığı toprak ağalarının des-teklenmiştir.

«Yüksek fiyat ve bol kredi» sloganı, tarımı kalkındırma işinin sözde nedenidir. Çünkü, «zirai gelirden vergi alınmaz» dı. Bol kredi, kayırmalı kredi, D. P. nin enflasyonist tutumuyla, onun genel ekonomik politikasında kendi başını yiyen bir dev olmuşsa da, asıl amaç, bir yandan bu toprak ağalarına dayanmak, öte yandan, onları borçlandı- rıp kendisine bağlamaktı.

Toprak Reformu Üzerinde

Mehmet SEYDA

Devletçilik ve tarım :

Takriri Sükun Kanunu ile, sonu başarısızlığa ulaşan kötü çıkışlı (Serbest Fırka) deneyi ile gölgelenmişken bile, 1923-1933 yılları arası, birinci Cumhuriyet'i kuranların, bu yurt için en elverişli ekonomik ve toplumsal koşulları araştırmalarıyla geçti denebilir. Bir devrimcilik heyecanı içinde her getin soruna el atılmış ve C.H.P. nin bugün de ayakta durmasını sağlayan ana ilkeler olgunlaştırılmıştır. Birçok aydınlarımızın yetişmesinde önemli ve olumlu bir rol oynayan, şimdi yeniden yaşatılacak «Halkevleri» nin kuruluşu bu dönemin sonuna rasladığı gibi, devletçilik ilkesi de gene bu dönemde, her şeyi yöneten tek partinin ilkeleri arasına sokulmuş, kendisinden cayılamıyacağı anlaşılınca Anayasaya da geçirilmiştir.

Bugün aklı başında hiç kimse devletçiliği küçümseyemez ve yerebilir. Ama o çağlarda, devletçiliğin tek parti düzeninde yürütülüşü, her alanda gerici olmuş bir yurtda, özgürlük sahna bü- rünen liberalistlerin takılğan dillerinden pek kurtulamamıştı. Bunun son örneğini ise D.P. verdi ve yurdumuzda, liberalizmin sığınmak istediği en son kale oldu. Sonucu ortadadır; gerek toplumsal, gerekse ekonomik alanda 180 derece ile bir tersine dönüş ve yere kaplanmış.

Öyle sanıyoruz ki, bundan böyle kimse devletçiliğe kötü gözle bakamayacak ve bu konuda bir tartışma çıkarsa, bu, daha çok, tutumun dozu, ölçüsü çevresinde çıkacaktır.

Türkiye plânlı bir devletçiliğe sarılmak, sınıksız sarılmak ve onu ileri götürmek zorundadır. Devletçiliği benimsemek ve onu ileri götürmek, hiç küşünsüz, bir zamanlar D.P. nin C.H. P. ne çatdığı ve onu alaya aldığı gibi; devletin gazoz fabrikası açması anlamına gelmez. Ama ulaştırmada, ama endüstride, ama tarımda halk yararına büyük ve köklü değişim ve gelişimleri yapabilmesi anlamına gelir. Halkımız çoğunluğunca nice zamandır yapılması istenilen, iktidara geçen her hükümetten nice zamandır beklenen toplumsal adalet ile güven de, ancak böyle bir tutumla sağlanabilir.

1960 yılında, Türkiye'nin idare mekanizmasında halkımız yararına demokrasiye uygun düzeltmeler yapılırken, dayanılan ekonomik temel bakımından şöyle bir ikilik göze çarpar : Kara, deniz ve hava yollarıyla ulaştırma işleri geniş çapta devletin elindedir. İktisadi Devlet Teşekkülleri adı altında toplanmış büyük endüstri de, aşağı yukarı gene devletin elindedir. Ama tarım sektörü, Osmanlı Feodalizmi kalıntısı büyük toprak ağaları bir türlü temizlenemediğinden, öbür iki sektör ölçüsünde devletin elinde değildir.

Biliyoruz; bu durum, kendine, (Ulaştırma ile endüstri hiç yoktan var edildi, devlet, ulusal varlık ve egemenliği ancak bu yolla sağlayabileceği içindir ki bunlara el uzatmak zorunda kalmıştı) gibisine bir özür, ya da yorum bulabilir. Gelgelelim, halkın % 80'i

II. D.P. nin politika sahnesine çıkışı ve burada söz sahibi oluşu da - oyları neden ve sonuç zincirlenmesinde görebilen gözler için - herhangi bir raslantı değil, 4753 ve 4784 sayılı Toprak Dağıtım ve Organizasyon Yasalarının devletçi ve devrimci ruhuna bir karşı geliştire. Gerek merkezde, gerekse illerdeki ilk kurucuları arasında büyük toprak sahiplerinin sızması da bir raslantı olmasa gerekir. (Bu arada, Kasım Küfrevi gibi yabancı illerde okumuş uyanık kişilerin kısa bir süre Hürriyet Partisi ile flört ettikten sonra gene D. P. nin kendini koruyan kollarına düşmesi, doğu illerinde şeyhlik mertebesine de yükselmiş kocaman bir toprak ağasının, toplumsal varlığını hangi partide sürdüreceğini göstermesi bakımından çok ilginçtir.)

III. D.P., devlet elindeki toprakların birazını dağıtmaya lütfen razı olmuş ve bunu yapmışsa da, oy kaygısı her işin başında geldiği için, çoğunu göçmenlere, yani toprak ağasının elinin altında hazır duran işgücü'nden başkasına, boğaz tokluğuna çabırdığı ırgatlardan başkasına dağıtmıştır. Böylece, bir taşla iki kuş vuruyor, hem göçmen oylarını, hem de ağaların oylarını topluyordu. Öte yandan, bugünecek eğitilmiş ve toprağın bütün nankörlüğünü çekip «ağasına sığınmış ırgat» tan pek uzun boylu korkusu yoktu. «Komutan»ları avcunun içine almakla «er»leri de kazandığı sanısındaydı.

IV. C.H.P., 1923 ile 1938 yılları arasında, topraksız çiftçiye, toplamı 10 milyon 110 bin dönümü bulan toprak dağıtmıştır. Savaş yılları geçirildikten sonra bu dağıtımın hızlanacağı bir sırada, D.P. nin iktidara gelişiyle akım dondurulmuştur.

Gerçekler :

1952 yılında İstatistik Umum Müdürlüğü'nce yapılan bir ankete göre : (... Türkiye topraklarını işleyen iki buçuk milyon çiftçi ailesinden iki milyon kadarının, yani bütün Türkiye çiftçilerinin % 75'inin işliyebildiği sahanın yekünü takriben 5,5 milyon hektardır.

Bu hesaba göre, beher aileye ortalama ancak 2.8 hektar (28 dönüm) arazi düşer. 1 ile 20 dönümlük küçük arazi sahipleri bütün çiftçi ailelerinin % 30'unu ve 20 ile 50 ve 51 - 75 dönüm arasında arazi sahibi olanlar da % 45'ini teşkil etmektedir. 1 ile 20 dönüm arasında en küçük arazi sahiplerinin çoğu-

nun bahçecilik, tütüncülük ve saire gibi ihtisas ziraatıyla meşgul olduğu bilinmektedir. 20 ile 75 dönüm arasında arazi sahibi olan ailelerin Türkiye çiftçilerinin hemen yarısını teşkil etmesi dikkati çekmektedir. Bunlardan Orta Anadolu'nun buğday bölgesinde oturanların ortalama 40 - 50 dönüm civarında tarlaları vardır. Görülüyor ki, Türkiye ziraî nüfusunun % 75'i, istihsalini ettiği araziye genişletmek suretiyle artırmak imkânına malik değildir. Aksine, veraset yolu ile tarlalar gittikçe daha çok ufak parçalara bölünmektedir. C.H.P. Araştırma Bürosu Yayınları No: 8).

Madalyanın öteki yüzü de acıdır. Burada, on yıl süreyle kulaklarımızı tirmalyan kalkınma edebiyatının bütün hüçluğu ortaya çıkar. Şöyle ki; köylü nüfusu başına düşen ziraî gelir 1950 yılında 292 lira iken, 1956 da beş lira fazlasıyla 297 liradır (1948 fiyatlarına göre). Ve buna karşılık, nüfus başına bankalara, 1950 de 20 lira borçlu olan köylü, 1957 de 105 lira borçludur.

İşte bütün bunlar, iktidara hangi parti ve hükümet gelirse gelsin, ele alınacak ilk ve temel sorunun Türkiye'de toprak reformu olduğunu açıkça ortaya koyar.

Çözüm yolu :

Nedir ki; köy ekonomisinde devletçiliğe gidis, önünde daha yığınla ve tezlik bekliyen işler olan bugünkü «Geçici Hükümet» in sonuçlandıracağı bir iş olmaktan epeyce uzaktır. Türkiye'de toprak reformu, yurdun çatısını değil, temelini değiştirecek ve oluşumu uzun süreli bir problemdir. (Ha...) dendi mi üstesinden gelineceğini pek sanmamaktayız. Bugün Geçici Hükümet bu konuda Anayasaya koyacağı iyi düşünüldüğü taşınılmış bir, iki madde ile yolu açamaz, açmamalıdır, genel seçimlerle gelecek yeni hükümeti bağlamamalıdır demek istemiyoruz. Türkiye'de toprak reformu çetin, çözümlenmesi kadar uygulanması da uzun süreli bir iştir ve yeni gelecek hükümetin işidir demek istiyoruz.

a — Yalnız devlet elindeki toprakların dağıtımını ile yetinilemez.

b — Toprağın kamulaştırılması, yani gereğinden büyük ve gereğince işletilemeyen toprakların satın alınması gibi bütçe olanaklarına bağlı bir işlem de vardır.

c — Toprağın çiftçi elinde gitgide küçük parçalara ayrılmasını durdurmak ve işi, ancak ailenin çok zorunlu ihtiyaçlarını karşılayan kişisel ve kısır tarım yerine, yurt ihtiyaçlarını karşılayan büyük devlet çiftlikleri, ya da kişisel ortak çiftlikler durumuna getirmek sorunu vardır.

d — Ayrıca, Türkiye'de toprak reformu ve yurdun tarım sektöründeki gerçek kalkınması; «Ziraî Donatım Kurumu» nu, tarım kooperatiflerini, tarım sigortasını geliştirmek, köylüyü bilgilendirmek, tarım taktiklerini ve donatımını ucuza maledip köylüye dağıtmak, gübre endüstrisi kurmak ve krediyi bollatmak, köy içi ve köy dışı yolları onarmak gibi zincirleme birbirine bağlı, bütün ve birleşik bir tutumla sağlanabileceğine göre; bu problem ancak ayrıntılı, büyük ölçüde bir plân ve zaman içinde çözümlenebilir diyoruz.

Halkın içinde yetişmiş ve dertleri görmüş birer halk çocuğu olan, resmî görevleri dolayısıyla Anadolu gerçeklerini yakından tanıyan, silâh ve (beş düğme) altındaki Mehmetçikle günlerini birlikte geçiren M. B. K. üyelerinde, Türkiye'de toprak reformunu uygulamak yolunda bir eğilimin de belirdiğini okuyup duymakla sevinçliyiz. Anayasa üzerindeki görüşlerini Anayasayı hazırlayan Komisyona bildiren C.H.P., Komite ve Geçici Hükümet üyelerini, kurulacak Senato'nun seçime bağlanmaz doğal üyeleri saydırmak yolunda ilk güzel adımı atmıştır.

C.H.P. nin seçime girecek kadrosunda da - başta Başkanları olmak üzere - toprak reformunu en kısa sürede çözümlenmek isteyen aydınların çoğunluğu tutacağı kanısındayız.

Öyleyse; seçimleri kazanma şansı bugün de önde gelen C.H.P. nin, gerek şimdiye kadarki gelişimi, gerekse muhalefet yıllarında daha çok olgunlaşan tutumu ve sözleri, M. B. K. üyelerinin isteklerine paralel bir duruma girdikten sonra, bu çok önemli konunun çözümlenmemesi için ortada hiçbir engel kalmıyor demektir.

Bu konuda yapılacak üç işimiz var : a — Toprak reformunun uygulanacağını, halk oyuna sunulacak yeni Anayasa'nın devrimci maddeleri içinde garantiye almak, b — Önümüzdeki seçimlerde, bu konuyu en iyi biçimde işlemiş ve değerlendirmiş olan partiyi seçmek, c — Oylarımızla destekleyip iş başına getirdiğimiz yeni hükümetten, toprak reformunu uygulamasını beklemek.

İkinci Cihan Savaşı İçinde

A. Halûk ÜLMAN

İkinci Cihan Savaşına giden günlerde Türk dış siyasetinin Sovyet dostluğuna bağlı kalmakla beraber Batılı devletlerle, bu arada bilhassa İngiltere ile işbirliğine doğru yöneldiğini geçen yazımızda söylemişiz (1). Türkiye ile İngiltere arasındaki bu yakınlaşma Sovyetler Birliğini endişelendirmiş, fakat Türk - Sovyet münasebetleri bozulmamıştır. Çünkü bu sıralarda Sovyetler Birliği kendini hâlâ kuvvetli göremiyor ve bu yüzden Türkiye ile iyi geçinmeye bakıyordu (2).

Diğer yandan, İkinci Cihan Savaşının yaklaşmakta olduğu günlerde, Türkiye de Sovyetler Birliği ile olan münasebetlerine önem vermeye devam ediyordu. O kadar ki, İtalya 1939 Nisanında Arnavutluğu işgale başladıktan sonra Akdenizin ve Balkanların statükosunu korumak isteyen İngiltere Ankara hükûmetine bir karşılıklı yardım anlaşması imzalamayı teklif edince, Türkiye Sovyetler Birliğinin kesin durumunu öğrenmeden hiçbir yüklem altına girmek istememiştir (3). Türkiye'nin bu endişesi o sırada İngiltere'ye yersiz görünmüştür. Çünkü Avrupada gittikçe büyüyen bir Alman tehlikesi belirdikten sonra Sovyetler Birliği ile İngiltere arasındaki münasebetler düzelmisti ve İtalya'nın Arnavutluğu işgale başladığı günlerde, Moskova'da, Almanya ve İtalya'ya karşı bir birlik kurulması için İngiltere, Fransa ve Sovyetler Birliği arasında görüşmeler yapıyordu. Türkiye bu görüşmeleri Sovyetler Birliği'nin İngiltere ve Fransa'nın yanında yer alacağına bir işaret saymakla beraber Sovyet Hükûmetinin resmî görüşünü öğrenmeden kesin bir söz vermekten kaçınmaya devam etmiştir.

Türkiye'nin İngiltere ile karşılıklı yüklenmeleri ihtiva edecek uzun müddetli bir anlaşma yapmayı kararlaştırdıklarını ve bu anlaşma yapıncaya kadar Akdeniz bölgesinde bir savaş çıkarsa birbirlerine her türlü yardımda bulunacaklarını açıklayan ortak bir bildiri yayınlaması, 1939 Mayısında Ankara'yı ziyaret eden Sovyet Dışişleri Bakan Yardımcısı Potemkin'in Sovyetler Birliği'nin böyle bir anlaşmayı anlayışla karşılayacağını söylemesinden sonradır

(4). Nitekim Sovyet basını Moskova hükûmetinin görüşü öğrenildikten sonra yayımlanan Türk - İngiliz bildirisini, «Tevazüün Avrupa'nın yeni mntıklarına yayılmasına engel olacak yegâne müessir vasıta olan zincirin halkalarından biri» olarak vasıflandırmıştır (5).

Alman - Sovyet Saldırmazlık Paktı karşısında Türkiye

Türkiye'nin İngiltere ve ondan sonra da Fransa ile birlikte yayınladığı bildirilerin daha mürekkebi bile kurumadan bütün dünyayı hayretler içinde bırakan bir olay olmuş ve Sovyetler Birliği 1939 Ağustosunda Almanya ile bir saldırmazlık paktı imzalamıştır.

Rusya ile Almanya arasında bir saldırmazlık paktının imzalanması Türkiye'nin dış münasebetlerinde yeni bir safha açmıştır. Türkiye İngiltere ile görüşmelere girerken Sovyetler Birliği'nin de Batılı devletlerle anlaşacağını umuyordu. Oysa Sovyetler Birliği Almanya ile anlaşınca Türkiye güç bir seçim karşısında kalmıştır : Acaba Türkiye şimdiye kadar dostluğuna değer verdiği S. S. C. B. ile birlikte yürüme devam ederek İngiliz - Fransız bağlığından mı ayrılmalı, yoksa bu iki devlet ile birlikte yürüyerek Sovyet dostluğunu mu feda etmelidir?

İkinci Cihan Savaşı sırasında Türk dış politikasını idare edenler, başlangıçta, bu iki yolu bağdaştırarak hem Sovyet dostluğunu, hem de İngiliz - Fransız bağlığını devam ettirmek istemişlerdir. Ancak çok geçmeden bunun mümkün olamayacağı anlaşılmış ve Türkiye ile Sovyetler Birliğinin yolları ayrılmıştır. Bunun da sebebi bu devletin Almanya ile anlaştıktan sonra Türkiye'ye karşı takip etmeye başladığı yeni siyasettir : Gerçekten, *o zamana kadar Türkiye'yi İngiltere ve Fransa ile anlaşmaya teşvik eden Sovyetler Birliği, Almanya ile anlaştıktan sonra Türkiye'yi hemen kendi nüfuzu altına almak istemiştir.*

Almanya ile anlaşmaya karar verdikten sonra, Sovyet Hükûmeti, 4 Ağustos 1939 da Ankara Hükûmetine müracaat ederek Türkiye ile bir karşılıklı yardım anlaşması imzalamak istediği-

ni bildirmiştir. Bunun üzerine Türk Hükûmeti, hem Sovyet dostluğunu, hem de İngiliz - Fransız bağlığını bağdaştıracak bir anlaşmaya varılabilir ümidiyle, Moskova'ya Dışişleri Bakanı Şükrü Saraçoğlu'nun başkanlığında bir hey'et göndermiştir. Fakat Moskova'ya giden bu hey'ete Sovyet idareci-leri kabul edilmesi güç bazı şartlar koşmuşlar ve iki devlet arasında imzalanacak anlaşmaya Boğazların Türkiye ve Sovyetler Birliği tarafından beraberce savunulacağı, Karadenize sahildar olmayan devletlerin harp gemilerinin Boğazlardan geçirilmeyeceği, ve bu anlaşmaya Sovyetler Birliğini Almanya ile doğrudan doğruya, ya da dolayısıyla bir çatışmaya sürüklemeyeceği hususlarında birer kayıt konulmasını istemişlerdir (6). Bu Sovyet isteklerinin Türkiye'yi kısa zamanda Sovyet nüfuzu altına düşüreceğini anlayan ve bunları İngiltere ve Fransa ile kararlaştırılan, yüklenlere aykırı bulan Türk Hükûmeti bu istekleri kabule yanaşmamış ve 19 Ekim 1939 da, Ankara'da, İngiltere ve Fransa ile yapacağı karşılıklı yardım anlaşmasını imzalamıştır.

İngiliz - Fransız - Türk anlaşması ve Sovyetler Birliği

Türkiye'nin başlangıçta kendi eliyle anlaşmaya teşvik ettiği İngiltere ve Fransa ile bir karşılıklı yardım anlaşması imzalaması Sovyetler Birliğini memnun etmemiştir. Nitekim Sovyet Dışişleri Bakanı Molotov Sovyetler Birliği Yüksek Şûrasının 5 nci oturumunda okuduğu dış politika raporunda Türkiye'nin tutumundan şikâyetle onu «kendi mukadderatını, savaşa girmiş bir grup Avrupa devletlerine bağlamaya karar vermek, İngiltere ve Fransa ile karşılıklı bir yardım anlaşması imzalamak» la suçlandırmış ve «acaba Türkiye bu hareketinden pişman olacak mı, olmayacak mı? Böyle bir kehanette bulunacak değiliz» diye tehdit yollu bazı sözler söylemiştir (7).

Bilindiği gibi İkinci Cihan Savaşı Almanya'nın 1 Eylül 1939 da Polonya'ya saldırmalarıyla patlak vermiştir. Yani Türkiye, İngiltere ve Fransa ile anlaşma imzaladığı sırada savaş başlamış bulunuyordu. Fakat Türkiye, Alman - Sovyet işbirliği devresi boyunca, bu anlaşmaya ek 2 no.lu protokola dayanarak, Sovyetler Birliği ile çatışmamak gerekçesiyle savaşa girmekten kaçınmış ve Türkiye'nin savaşa katılmasıyla çatışma alanının Balkanlar ve Orta Do-

zu'ya doğru genişlemesinden çekinen İngiltere de Türkiye'nin bu davranışını anlayışla karşılamıştır.

Berlin görüşmelerinde Türkiye

19 Ağustos 1939 paktıyla başlayan Alman - Sovyet işbirliği uzun ömürlü olmamış ve iki devlet arasında, 1940 yılı ortalarından başlayarak, Balkanlar üzerinde bir nüfuz çatışması patlak vermiştir. Bu nüfuz çatışması şiddetlendikçe de, Saraçoğlu'nun Moskova seyahatinden sonra soğuyan Türk - Sovyet münasebetleri iyileşmeye yüz tutmuştur. Sovyetler Birliği 1940 Eylülünde Alman - Sovyet Paktına taraftar olmakla tanınan Ankara Büyükelçisi Terentiev'i geri çekerek yerine Türk çevrelerinde iyi bir intiba bırakmış olan Vinogradov'u tâyin etmiştir. Diğer yandan Türkiye'nin Moskova Büyükelçisi de 8 Ekim 1940 da Sovyet Dışişleri Bakanı Molotov'la yaptığı bir görüşmeden sonra Türk - Sovyet münasebetlerinin normal ve dostane olduğunu bildirmektedir. Fakat bütün bu belirtilere rağmen Sovyetler Birliği 1940 yılı sonlarında Türkiye'yi kendi nüfuzu altına almak için bir deneme daha yapmaktan kaçınmamış ve 12 - 13 Kasım 1940 da Berlin'de iki devlet arasında son bir anlaşma zemini bulmak amacıyla yapılan görüşmeler sırasında, Molotov, Alman devlet adamlarından, Sovyetler Birliğinin açık denizlere çıkabilmesi için Türkiye'nin Rus nüfuzu altına bırakılmasını ve Karadenizin güvenliğini sağlanması için de Sovyetler Birliğine Türk Boğazlarını kontrol etmek yetkisinin verilmesini istemiştir (8). Alman idarecilerinin bu Sovyet isteklerini kabule yanaşmamalarına rağmen, Molotov, Berlin görüşmelerinden on gün kadar sonra Moskova'daki Alman Büyükelçisi Schulenburg'a verdiği bir muhtıradan Sovyetler Birliğine Boğazlarda deniz ve kara üsleri verilmesi için ısrar etmekte ve eğer Türkiye Almanya, İtalya ve Sovyetler Birliği saflarında savaşa katılmazsa Türkiye üzerine askerî ve siyasi baskı yapılmasını istemektedir (9).

Sovyetler Birliği Türkiye'ye yanaşıyor

Berlin görüşmeleri Almanya ile Sovyetler Birliği arasındaki görüş ayrılıklarını giderememiş ve Hitler bilhassa Balkan bölgesi üzerinde çıkan bu ayrılıkların görüşme yolu ile çözülemeyeceğini anlamış olmalı ki 1940 Aralıkta

Sovyetler Birliğine karşı savaş açmaya karar vermiştir. Diğer yandan Sovyetler Birliği de Almanya ile imzaladığı saldırmazlık paktının uzun ömürlü olmayacağını anlamış ve Almanya ile kendi arasında çıkacak muhtemel bir savaşta Türkiye'nin durumunu çok önemli gördüğü için de, Alman - Sovyet münasebetleri bözülükçe Türkiye karşısındaki tutumunu bir kere daha değiştirmiştir.

Nitekim, daha 1940 Kasımında Almanya'ya verdiğini söylediğimiz muhtıradan Türkiye'yi Mihver devletleri safında yer almaya zorlamak gereğinden bahseden Moskova Hükümeti, 25 Mart 1941 de Ankara Hükümetine Türk toprakları üzerinde hiçbir emeli olmadığını ve Türkiye Almanya'ya karşı savaşa girmek zorunda kalırsa Sovyetler Birliğinin tam tarafsızlığına güvenebileceğini bildirdiği gibi Alman saldırısına uğradıktan sonra, 10 Ağustos 1941 de verdiği bir nota ile de Türkiye'nin toprak bütünlüğüne ve Montreux Sözleşmesi hükümlerine karşı olan bağlılığını teyid etmek lüzumunu hissetmiştir.

Sovyetler Birliğinin Türkiye'ye karşı takındığı bu dostça tavır kendisi için Alman tehlikesi devam ettikçe, yani Stalingrad savaşına kadar böyle sürecektir.

(1) Bakınız : FORUM, No: 150 (1 Temmuz 1960), s. 9-11.

(2) Prof. Esmer'e göre Sovyetler Birliği kendisini kuvvetli gördüğü her zaman Türkiye'yi tehdit etmiş, yalnız kaldığı ve zayıf bulunduğu zamanlarda da dostluğu-

nu aramıştır. 1921 yılında Moskova Antlaşmasını imzaladığımız zaman Sovyet Rusya henüz ölüm-kalım mücadelesi içinde idi. 1925 Dostluk ve Saldırmazlık Paktını da o sıralarda aktedilen Lokarno Antlaşmalarının yarattığı korku içinde imzalamıştır. İki savaş arasında Türkiye ile dost geçinmişse, bu da işine geldiği içindir. Bakınız: Ahmet Şükrü Esmer, «Türk-Sovyet Münasebetleri», ULUS, 21 Ekim 1957.

(3) Documents on British Foreign Policy 1919-1939, Third Series, Vol. V, Documents nos. 199 ve 239.

(4) Aynı kaynak, Document no. 378. Ayrıca Potemkin'in bu ziyareti sonunda yayınlanan resmî tebliğde iki dost devletin hükümetleri arasında milletlerarası meseleler ve Türk - Sovyet münasebetlerini ilgilendiren konular üzerinde görüş birliği olduğu belirtilmektedir. Bakınız: Aynı Tarih, No. 66 (Mayıs 1939), sh. 261.

(5) Aynı kaynak, sh. 250.

(6) Cevat Açıkahn, «Turkey's International Relations», International Relations, Vol. 23 (1947), sh. 481.

(7) G. Kostyuk, «İkinci Dünya Savaşının hazırlanmasında Molotov - Ribbentrop paktının önemi», Dergi, No. 19, sh. 88.

(8) Berlin görüşmeleri ve bu görüşmeler sırasında Türkiye konusunda yapılan konuşmalar için bakınız: Nazi - Soviet Relations 1939-1941, Department of State Publication no. 3023, Washington, 1948, sh. 216-258. Bu Sovyet isteklerinden başka, Alman Donanma Kumandanlığında bulunan bazı kayıtlara bakılırsa, Molotov Kars ve Ardahan'ın Sovyetler B. ne bırakılmasını da istemiştir. Bakınız: Harry N. Howard, «Germany, The Soviet Union and Turkey during World War II», The Department of State Bulletin, 18 July 1948, sh. 68.

(9) Nazi - Soviet Relations 1939-1941, sh. 258-259.

Ziraatte Produktivite

Yahya KANBOLAT

İkinci Dünya Savaşından sonra iktisadî kalkınma meseleleri yanında produktivite de Batı iktisadında önemli bir araştırma konusu oldu. Gerçi Birinci Dünya Savaşından sonra bazı iktisatçılar işletme bakımından produktivitenin önemi üzerinde durmuşlardır. Fakat produktivite evvelâ Amerika'da tatbik sahası bulmuş ve sonra dünyaya yayılmıştır. İşletmede güdülen gaye kâr olduğuna göre müteşebbisin produktivite meselesine bu derece geç ilgi göstermesinin sebebi basittir. Çünkü iş müddetinin sınırlanmadığı ve çocuk emeğinin yasak edilmediği müddetçe müteşebbis için produktivite meselesi bahis konusu olamaz. Sosyal mevzuatın iş hayatını

tanzime başlaması ve işçi organizasyonlarının mevzuat üzerinde hassasiyet göstermesi tedricî şekilde produktiviteyi mühim bir mesele olarak müteşebbisin önüne çıkarmıştır.

«Umumî olarak produktivite denilince, istihsalde kullanılan iktisadî kaynaklarla elde edilen hasıla arasındaki münasebet anlaşılır. Diğer bir tâbirle, produktivite, elde edilen hasılının sarf olunan istihsal faktörlerine nisbetini ifade eder» (1). Fakat işletme bakımından mühim olan emek produktivitesidir. Tatbikatta yanında bir sıfat bulunmadan produktivite terimi yalnız başına kullanıldığı zaman kastedilen mâna iş gücünün produktivitesidir. Gerçi istih-

sal neticesi işçiyi ekonomik ve psikolojik olarak ilgilendirmemektedir. Çünkü istihsal müteşebbise aittir. Fakat produktivite mevzuubahs olunca mesele değişir. Çünkü çalışmanın hızı sıhhatle ilgili olduğu gibi, yapılan işin kalitesinden de işçi şahsen mes'uldür. Halbuki müteşebbis bakımından mevzuubahs olan fazla istihsal ve fazla kâr'dır. Bu yolda işçinin fiziki kapasitesi onun için tabii engel teşkil eder. Müteşebbisin mahsulün kalitesine bakmayıp yalnız miktarile ilgilenmesi maksima produktiviteyi aradığına delâlet eder. Fakat müteşebbis için bu yol daima kazançlı değildir. Çalışmanın sür'atli olması tahmin edilmez zararları tevhit edeceği gibi, zaman kaybına da sebep olabilir. Onun için müteşebbisin istihsalde yalnız miktarı değil kaliteyi de göz önüne alması zarûridir. Şu halde işletmede optima produktivitenin tatbiki daha uygundur. Bu prensip sayesinde malın miktarile kalitesi bağdaşmış olur. Fakat büyük istihsal mevzuubahs olunca maksima produktivite ile optima produktivite karşıt olmaktan çıkarlar. Seri halinde yapılan istihsalde malın kalitesi daha önceden tesbit edilmiş ve işçinin şahsî kabiliyetinin tesir sahası dışında bırakılmıştır. Burada kalite standart hale getirilmiştir. İşçi ne yaptığını düşünmez. Müşterek bir mal üzerinde ve daha önceden tesbit edilen sür'at dahilinde birbirinden farklı ve monoton bir işi daimî şekilde tekrarlayarak istihsalde bulunur (2). Halbuki ziraatte ve bilhassa iktisaden geri memleketlerde amprik istihsal gayet yaygındır. Ziraatin arzettiği bünye özelliği dolayısıyla seri imalatında tatbik kabiliyeti olan maksima produktiviteyi ziraî sektörde bütün şümulü ile uygulamak imkânsızdır. Çünkü ziraat sanayide olduğu gibi kesif bir makinalaşmaya müsait değildir. Sanayide emeğin produktivitesini arttırmak gayesiyle randımana göre bir ücret sistemi tatbik etmek mümkün olmuştur. Fakat ziraatte böyle bir sistemin uygulanabilmesi için çalışma neticesinin toplanabilir ve ölçülebilir olması şarttır. Bu da ziraî istihsalın toplama safhasında vardır. Pamuğun, patatesin, şekerpancarının toplanmasında randımana göre ücret sisteminin tatbik etmek mümkündür. Fakat ziraî hayatta bu gibi sahalar mahduttur. Onun için bütün sahalarda ücret seviyesini istihsal miktarına bağlamak imkânsızdır. Bu yüzden ziraatte randımana göre ücret yerine, zamana göre ücret sistemi hâ-

kindir. Ziraatin arzettiği bünye özelliği dolayısıyla çalışma kesafeti yanında kalitenin de aranması ziraatte optima produktivitenin tatbikini zarûri kılmaktadır.

Produktivitenin tatbik sahası işletmelerdir. Fakat küçük ziraî işletmelerde produktiviteyi bütün tekniğiyle tatbik etmek imkânsızdır. Sahanın darlığı, sermaye zafiyeti ve hâkim olan gelenekçilik rasyonel bir işletme sisteminin kurulmasına engeldir (3). Şu halde produktivite esasında geniş sahalara malik, bol makine ve işçi istihdam eden işletmeler için mevzuubahistir. Burada istihsalı birçok insanın elbirliğiyle yapmaktadır. Müteşebbis teknik seviyede değişiklik yaparak emek produktivitesini arttırmak imkânına sahiptir. Küçük işletmelerde düşük bir emek produktivitesine mukabil hektar başına yüksek randıman elde etmek mümkündür. Çünkü küçük işletmelerde satılabilir produktivitesi birinci plânda gelmekte ve emeğin muazzam israfı pahasına yüksek randıman elde edilmektedir. Bu vaziyet mahsulün pahalı olmasına ve fert başına gelirin düşüklüğüne sebep olmaktadır. Halbuki büyük ve rasyonel işletmelerde mühim olan istihsalın ekonomik neticesi olduğu için emek produktivitesi başta gelir. Nitekim Amerikan çiftçisi hektar başına düşen randımanı aramaz. Onun aradığı ve arttırmaya çalıştığı işçi başına maksimum bir istihsalı elde etmektir (4). İktisaden geri memleketlerde ziraî sektörün fazla nüfus barındırması ve ziraî işçiyi koruyacak sosyal mevzuatın yokluğu da bazan produktivitenin yükselmesi yolunda birer engel olarak çıkmaktadır. Çünkü çalışma müddeti gayri muayyen olan bir işçiden kesif bir iş beklenemez. Günde 10-12 saat çalışan bir şahıstan kesif emek talep etmeye insanın fiziki yapısı engeldir. Esasen tatbikatta müteşebbis sekiz saat içinde kesif emekle sağlyacağı neticeyi on iki saat zarfında elde ettiği zaman produktiviteyi aramamaktadır. Ziraatte işçi bolluğu da produktivitenin artmasına mühim bir engeldir. Rasyonel işletme sisteminin temeli modern istihsal vasıtalarıdır. Fakat işletme kâr esasına göre kurulduğu için emeğin bol ve ucuz olduğu yerlerde müteşebbis ziraate modern vasıtaların ithalini gayri ekonomik bulabilir. Çünkü işletme sahibi için düşük ücretle bol işçi çalıştırmak modern bir makineyi istihsale katmaktan daha kârlıdır. Ryckmans Belçika Kongosundaki

bir orman işletmesinin durumunu anlatır. Altmış kilo ağırlığındaki tomrukları siyah işçiler sırtlarında taşımakta ve 12 saat yürüyüşten sonra depo mahalline ulaşmaktalar (5). İşçi bolluğu ve emeğin ucuzluğu taşıma vasıtalarının modernleşmesine engel olmaktadır. Müteşebbis geri taşıma sistemiyle büyük kazançlar sağladı müddetçe, işletmeyi modern vasıtalarla teçhiz etmekten sakınacak ve produktiviteyi de aramıyacaktır. Benzer hâdise Mısır'da Faruk zamanında vukubulmuştur. Mısır ziraatında çüce işletmeler hâkimdi. Büyük mülkler çiftlik idaresi yerine ortakçılık sistemiyle işletilmekteydi. Ziraî nüfus bolluğu teknik terakkinin ziraate tatbikini önlemekteydi. 1950 yılında traktör mevcudu 9.497 adedi bulmaktaydı. Mısır ziraatında sulamanın önemli bir mevki almasına rağmen santrifüjler 2.377 adedini aşmamaktaydı. Biçer-döğerler orak ve döğenin rekabetine dayanamıyor ve müteşebbis için gayri ekonomik bir makine durumuna düşüyordu. 1950'de mevcut biçer - döğer adedi 23'ü aşmamaktaydı (6). Halbuki bu iptidai tekniğe rağmen Mısır çiftçisi hektar başına dünyanın en yüksek randımanını elde etmekteydi. 1946 yılında Hindistan hektar başına 144 kg., Amerika 258 kg. saf pamuk istihsal ederken Mısır 532 kg. elde etmekteydi. Fakat buna mukabil emek produktivitesi gayet düşüktü. Çünkü o yüksek randıman gayet dar sahalarda üzerinde muazzam bir emek sarfiyle sağlanmaktaydı. Şu halde produktivitenin ziraatte başarılı bir şekilde tatbik edilebilmesi için büyük işletmenin mevcudiyeti yetmiyor. Ayrıca ziraî sektörün bol bir nüfus tarafından tazyike uğramaması da gerekmektedir. Bundan gayri istihsal sırasında produktiviteye etki eden müteaddit faktörler vardır. Bunları produktivite formülünden çıkarmak mümkündür. J. Lommez produktiviteyi şu şekilde formüllemedir (7):

$$\text{Emek produktivitesi} = \frac{\text{İstihsal hacmi}}{\text{Çalışma miktarı}} \text{ veya } \frac{\text{Çalışma miktarı}}{\text{İstihsal hacmi}}$$

Şu halde produktivitede aranan istihsal birimi başına düşen emek miktarını veya emek birimi başına çok istihsal elde etmektir. Müteşebbis yüksek bir emek produktivitesi sağlyabilmek için bir taraftan istihsal hacmini büyütmeye ve bir taraftan da çalışma miktarını dü-

şünmesi lâzımdır. Ziraatte istihsal faktörü olarak tabiat önemli bir rol oynar. Güneşin radyasyon enerjisi, iklim, hava, su ve toprak durumu sermaye ve emek yanında zirai istihsalde mühim bir mevki alır. Tabii faktörler arasında güneşin radyasyon enerjisi insan için güç mesele yaratır. Çünkü insan burada hâkim durumda değildir. Ancak insan burada radyasyon enerjisinden âzamî şekilde istifade edecek bitki çeşitlerini seçip üretmek gibi bir mücadele inkânına sahiptir. Ama insan diğer tabiat faktörlerine karşı bugün kendisini daha mütakâmil bir şekilde tehziz etmiş durumdadır. Toprak ıslahı, sulama, çit çekme v.s. insanın tabiat faktörlerine karşı bulduğu müessir tedbirleri teşkil eder. Fakat bütün bu tedbirler emek ve masrafla meydana gelmektedir. Onun için insanın tabiata hâkimiyet yolunda ve onu istihsalin icaplarına göre değiştirmek cihetindeki gayreti bir sermaye karakterindedir ve müteşebbisin yatırımlar faslında yer alır. İstihsal sırasında tabiat faktörünün leh veya aleyhte bir vaziyet alması bir veridir. Şüphesiz müteşebbis istihsal sırasında tabiat faktörünü lehe çevirmek için elden geleni yapacaktır. Fakat bu yolda yapılan masraflar, sermaye kategorisinde yer aldığına göre, istihsalde müteşebbis için mühim olan emek ve sermaye faktörleridir. Şu halde emek ve sermaye unsurlarında değişikliklerle produktiviteyi arttırmak mümkündür. Emek insanda mündemiç bir unsurdur. İnsanların cemiyete sağladıkları emekler hep aynı vasfı arzetmezler. İnsanlardaki bilgi arttıkça cemiyete verdikleri emeğin vasfı da yükselir. İnsanların genel kültürü ve çalışma bilgisi o cemiyet için bir kazanç ve produktiviteye tesir eden mühim bir unsurdur. Ayrıca insanların sıhhatli olması ve normal beslenmesi de produktiviteye etki eden bir faktördür. Bu alanda Afrika'da muhtelif şahıs ve müesseseler tarafından yapılan araştırmalar çalışan işçinin sıhhat ve bilgisinin produktiviteye nasıl tesir ettiğini izah etmektedir. Güney Rodezya'da mısır darısının ortalama randımını 1936'dan 1946'ya kadar zencî işletmelerde 1,5 - 2 torba artmasına mukabil, Avrupalılar tarafından idare edilen işletmelerde 4,5 - 7 arasında yükselmiştir. Fransız müstemlekesi olan Kamerun'da yapılan araştırma, siyah işçi produktivitesini, Beyaz işçi produktivitesinin ekseriyetle dörtte birine ve bazan da sekizde birine tekabül ettiğini meydana çıkarmıştır. Halbuki gerek

ferdî ve gerek Cenevre'deki Beynelül Sıhhat Teşkilâtı tarafından tertip edilen anketler Avrupalı nüfus ile yerli nüfus arasında genel zekâ bakımından hiçbir fark olmadığını belirtmiştir. Şu halde Afrikalının düşük bir produktivite vermesinin sebebini emek unsuruna etki eden faktörlerde aramak icap etmektedir. Arthur Doucy'nin Belçika Kongosunda yaptığı bir araştırmada Afrikalı ameleler arasında gayet yaygın olarak kansızlık, frengi, sıtma ve iltihaplı yaraların mevcudiyetini tesbit etmiştir (8) Bunlara ilâveten Afrikalının bilgisizliği ve iptidai teknikle çalışması eklenirse, neden düşük produktivite verdiği kolaylıkla anlaşılır. İnsanlardaki çalışma âdeti ve bilgisi zamanla teşekkül eder. Para ekonomisinde emeğin vasfını yükseltmek müteşebbisin vazifeleri dahilinde değildir. Onun için bir zirai istihsal devresinde emeğin vasfı sabittir. Yukarıdaki produktivite formülü göstermektedir ki, müteşebbis ilgilendiren istihsal hacmi başına düşen çalışma miktarını düşürmektir. Burada sermaye unsurunda yapacağı değişikliklerle emek miktarına tesir etmek inkânına sahiptir. Toprağın isâhı, daha fazla gübre, makina ve diğer sanayi maddelerinin kullanılması ziraatte produktivitenin artması için zarûridir. Onun için ziraatte rasyonel işletme sisteminin yayılması ve produktivitenin yükseltilmesi mühim yatırımları icap ettirmektedir. Ziraat bu külliyyetli mal talebini tam şekilde karşılayabilmek için memlekette kuvvetli bir sanayinin mevcudiyeti şarttır. Esasen yüksek bir emek produktivitesine iktisaden ileri memleketlerde rastlanması sebep-siz değildir. Bu sahada Birleşik Amerika tipik bir misali teşkil eder. Amerika'da sanayi kuvvetlendikçe ziraatte produktivite artmıştır. Aşağıdaki tablo teknik terakkiye paralel olarak muhtelif zirai istihsal birimlerine isabet eden erkek iş saati miktarının zaman dahilindeki düşüşünü göstermektedir (9) :

Mahsul Çeşidi	Miktar	1910-14	1935-39	1945-49	1950-53
Mısır	100 Buşel	135	112	54	34
Buğday	100 "	106	67	33	26
Pamuk	1 Balya	276	210	149	117
Pancar	1 Ton	12,1	8,0	6,4	4,6
Patates	100 Buşel	76	59	35	27

Yukarıdaki tablo milli sanayide kaydedilen terakkilerin ziraattaki yan-kısını açıklamaktadır. 1910-14 devresinde 100 buşel hacmindeki mısır darısı

için 135 erkek iş saati sarfedilirken, 1950-53 devresinde miktar 34 e düşmüştür. İstihsal birimi başına kaydedilen emek düşüklüğü buğday, pamuk, pancar ve patateste de görülmektedir. Emek birimine isabet eden istihsal miktarı arttıkça Amerikan çiftçisinin istihlakini karşılayabileceği insan sayısı da fazlaşmıştır. Aşağıdaki tablo bir Amerikan çiftçisinin ihtiyacını karşılayabileceği müstehlik miktarının zaman dahilindeki artışını göstermektedir (10) :

Yıl	Çiftçi başına Müstehlik miktarı
1930	9,8
1940	10,8
1950	15,5
1951	16,8
1952	17,3
1953	17,8
1954	18,5

Amerikan ziraatında produktivite 1930 ile 1954 arasında iki misli artmıştır. Amerikan çiftçisi 1930 yılında 9,8 şehirli müstehlik ihtiyacına cevap verebilen bir istihsal yaparken, 1954 yılında istihsal gücü 18,5 müstehlik ihtiyacını karşılar duruma yükselmiştir. Bu zaman zarfında çiftçinin saf hasılası artmış ve buna isabet eden emek miktarı da düşmüştür. 1947-1949 = 100 kabul edilerek yapılan hesaplar da Amerikan ziraatında kaydedilen produktivite endeksi aşağıdaki gibi tesbit edilmiştir (11) :

Amerikan ziraatında saf hasıla 1930 ile 1954 arasında mütemadiyen artmıştır. Buna mukabil saf hasılaya isabet eden emek mecmuu da düşmüştür. Son sütun emek produktivitesinin 1930 yılında 54 puan iken 1954 de 123 puana yükseldiğini göstermektedir. Jean Fournastié'nin hesabına göre Amerikan ziraatında produktivite 1955 yılında 130 puana yükselmiştir (12). Amerikan ziraatında kaydedilen bu yüksek produk-

tivite bir taraftan istihsal hacminin yükselmesi ve bir taraftan da zirai nüfusun azalması sayesinde olmuştur. Ziraatta çalışan aktif nüfus 1940 yılında

Yıl	Ziraatta saf hasıla	Erkek iş saati miktarı	Erkek iş saati başına saf hasıla
1930	71	134	54
1940	83	120	69
1950	100	89	112
1951	103	91	113
1952	107	89	120
1953	108	88	123
1954	106	86	123

8,3 milyon iken 1950 yılında 7,3 milyona düşmüştür. 1940 yılında ziraî aktif nüfus, genel aktif nüfusun % 19 una tekabül ederken nispet 1950 yılında % 12 ye inmiştir (13). Amerikan ziraatında 1953 yılında, 1935-39 devresine nazaran % 78 nispetinde bir produktivite artışı kaydedilmiştir. Ziraattaki bu terakki Amerikan sanayiinin ziraî sektörün bütün taleplerini karşılayabilecek bir güce sahip olmasından doğmaktadır. Bu imkân sayesinde bugün Amerikan ziraatı dünyanın en modern ziraatı haline gelmiştir. 1957 yılında Amerikan ziraatında kullanılan bazı makina ve istihlâk edilen gübre çeşitleri aşağıdaki gibi olmuştur (14) :

1957		
Traktör	4.685.000	Adet
Biçer - döğer	1.040.000	»
Trayöz	725.000	»
Azotlu gübre	2.012.200	Ton
Fosforik asit	2.074.600	»
Potash gübre	1.622.500	»

Amerikan ziraatı bunlardan gayri muhtaç olduğu çeşitli âlet ve makinaları, bitki hastalıklarına karşı mücadele vasıtalarını hep milli ekonomiden sağlamaktadır. Amerikan tecrübesi göstermektedir ki yüksek produktivite evvelâ büyük bir sanayinin varlığını şart koşar. Modern ziraatın büyük hacinde ve çeşitli mamul mallara ihtiyaç duyması ziraî sektörü sanayiye sıkı şekilde bağlamak gibi bir netice yaratmaktadır. Ziraat kendi produktivitesini arttırabilmek için sanayiden mal talep etmek zorundadır. Şu halde ziraat sektörü istihdam ettiği işçiyi daha müsmir kılmak için bol şekilde sanayi mamullerini kullanması gerekmektedir. Produktivitede güdülen hedef istihsal birimi başına düşen emek miktarını indirmek olduğuna göre, produktivitenin geniş tatbikat sahası bulması ziraî sektörde işsizlik yaratacağıdır. Çünkü modern işletme sisteminin ziraata tatbiki muayyen bir saha için duyulan işçi ihtiyacını mutlak olarak düşürecek ve fazlasını serbest bırakacaktır. Küçük işletmelerde modern

istihsal metodunun tatbik etme imkânının mahdut olması, onları büyük işletmelerin rekabeti karşısında zayıf bir duruma düşürmektedir. Büyük işletmelerin bol sermaye ve bol işçi kullanmaları ve modern istihsal vasıtaları sayesinde emeğin produktivitesini arttırmaları ziraî mahsul fiyatlarında düşüklük yaratmaktadır. Bu vaziyet iktisaden ileri memleketlerde küçük işletmelerin yaşama imkânlarını zorlaştırmakta ve istihsalde temerkûz temayülünü kuvvetlendirmektedir (15). İktisaden ileri memleketlerde ziraat milli sanayinin bir tamamlayıcısıdır. Sanayi ziraatın muhtaç olduğu mamul maddeyi verir ve buna mukabil ham madde alır. Bu iki grup arasındaki ticarî akım milli ekonomi dahilinde tamamlanır. Fakat iktisaden geri kalmış memleketlerde ise vaziyet başka bir manzara arz eder. Bu memleketler ziraatta yüksek bir produktiviteyi elde etmek için dışarıdan çeşitli ziraî vasıta ithal etmek zorundadırlar. Ziraî sektörün bütün ihtiyaçlarına cevap verebilecek sanayi gücünden mahrum olmaları, onları iktisaden ileri memleketlere bağlamak gibi bir netice yaratmaktadır. Ziraatla

sanayi arasındaki ticarî akım burada beynelmül bir karakter kazanmaktadır. Onun için iktisaden geri memleketlerde ziraî produktivite imkânı, yapılan ihrâcatla sınırlıdır. Batılı anlamda yüksek produktiviteye varmak ancak milli sanayinin gücünü bir an evvel arttırmakla mümkündür.

- (1) Reşat Aktan - Türkiye Ziraatında Produktivite, Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi, Aynı Baskı, Ankara, 1958, S. 3.
- (2) Pragma — Salaire et Rendement, Paris, 1947, S. 25-29.
- (3) Fethi Açı — Ziraat İşletmelerimiz ve Özellikleri, Ankara, 1958, S. 23-24.
- (4) J. Lommez — La Productivité en Agriculture, S. 1340. Revue de l'Agriculture, No. 11, Novembre 1956, Bruxelles.
- (5) P. de Briey — La Productivité du travailleur africain, S. 138. Revue Internationale du Travail, No. 2-3. Août - Septembre 1955, Geneve.
- (6) P. Fromont — L'Agriculture Egyptienne et ses problèmes, S. 32-37, 70. Cours de doctorat (1953-1954), Paris.
- (7) J. Lommez — Aynı makale, S. 1351, 1353.
- (8) P. de Briey — Aynı makale, S. 131, 132, 135-137.
- (9) J. Lommez — Aynı makale, S. 1366.
- (10) J. Lommez — Aynı makale, S. 1367.
- (11) J. Lommez — Aynı makale, S. 1366.
- (12) Jean Fourastié — Le grand espoir du XX siècle, Paris, 1958, S. 13.
- (13) F. A. O. — Annuaire de la production, 1958, Rome, S. 20.
- (14) F. A. O. — Annuaire de la production, 1958, Rome, S. 251-268.
- (15) J. Lommez — Aynı makale, S. 1351, 1352.

Okurların Forumu

İkinci Eğitim Savaşı

Forum Yazı Kuruluna;

Tek parti devrinde girişip çok parti devrinde yenilgiye uğradığımız bir toplum savaşımız var. O zamanki adı: "eğitim seferberliği" idi.

Gürül gürül yıldızın büyük manevi değerlerin yurtseverlerin vicdanında yarattığı büyük tepkinin bir sonucu olan mutlu 27 Mayıs devriminden sonra şimdi ikincisine başlıyoruz. Bunun da adı: "İkinci Eğitim Savaşı" olmalı, yalnız bu kez düşmanı kesinlikle yenmeliyiz.

Hem öyle bir yenmeliyiz ki Nevşehirli İbrahim Paşa, ikinci Selim, Mustafa Re-

şit Paşa'dan Atatürke, alçak gönüllü er Tonguç'a kadar bu savaşın gelip geçmiş bütün kahramanlarının ruhları mutlanıpışılmasın. "Bu memlekette de artık sabah olsun".. Geç kaldık.. daha çok gecikemeyiz..

Yine yenileceksek hiç başlamayalım.. Yenmek istiyorsak iyi başlayalım, açık başlayalım, bilerek başlayalım.

Hasım, bilimsizliğe dayanan gericiliktir. Eski düşman, amansız düşman. Altı yüzyıllık Osmanlı - Türk tarihinin yüz karası.. Bugünkü gerillüğimizin tek nedeni..

İlk amaçlar, Türk toplumunu toptan

okutup yazdırarak bilimsizlikten, gericilikten, kurtarmaktır.

Şehirlerde, kasabalarda, büyük köylerde bu amaçlara varılmış sayılır. Günün ve şartların doğurduğu yeni güçlükleri hesaba katmıyor değiliz: Öğretmen, okul yapısı, araç yetersizliği gibi.

Asıl dâva sayıları yirmi bini aşan küçük köylerin bütün halkını okutup yazdırabilmektir.

Hemen çözülmesi gereken asıl porplem de bu.. En az yirmi bin öğretmen, yirmi bin okul, yirmi bin okul donatımı..

Yoksul bir yurttta, çoğu yoksul yurttaşlara dayanan yoksul bir devlet bütçesi ile birden başarılabilecek işlerden değil.. Kısadan gitmek, kestirmeden atlamak, en faydalı, en kolay yoldan başarmak zorundayız bu işi..

Kızılırmağın güneyinde kurulmuş bir köy bilirim. Bütün arazisi kuzeyindedir. Yüzlerce yıl bu köylü ırmağı dalarak, yüzerek, sala binerek (ara sıra da kurban vererek) geçmişti. Sonra akıllandılar. Her yıl yalnız bir beton ayak dikerek beş altı yıl içinde köprüünün temellerini kurdular. Üzerine kalaslar gerip tahtalar döşediler. Şimdi ırmaktan geçme diye bir güçlük taşımıyorlar. İlerde betonlamayı düşünüyorlar sadece..

Bu büyük yurt ve toplum dâvasında biz de bu örnekten faydalanamaz mıyız? Şimdilik köprüünün beton ayaklarını oturt-sak, kalaslar, tahtalar gererek önce geçmeyi sağlasak.. İlerde betonarmeye, asfalta sıra gelse nasıl olur?..

İşte bu başlangıçtan yola çıkarak kendi meslek, gözlem ve hayat deneylerimizin ışığı altında ilgililere bir yardımda bulunmak istiyoruz.

Kanımıza göre her birine birer okul açılmıyacak kadar küçük olan bu yirmi bin köyün şimdilik yalnız askerlik çağına ulaşan erkeklerini okutmakla işe girişeceğiz?

Her biri aşağı yukarı elli evi geçmeyen bu köylerde her evde bir kişi okumuş yazmış, uyanmış olsa şimdilik azımsanabilir mi idi? Bu elli kişi elli evin aile başkanı demektir. Başkanı okur ve yazar, uyanık olan bir aile artık bilimsizliğin, geriliğin tutsağı olamaz. Bütün aile başkanları okur yazar uyanık olan bir köyde bilimsizlik ve yobazlık at oynatmaz. Bilinçli, programlı bir köy basını ile bilim ve kültür kaynaklarından beslendiği takdirde artık bu topluma Orta Çağlık bir toplum gözüyle bakılamaz.

Bilim ve teknik pratik anlamda bütün köylere kadar sokulabilir. Kısacası ileri bir toplum olmak yolunda en büyük adım, ilk adım atılmış olur.

Şimdi biz burada bu yirmi bin köyün bütün aile başkanlarını okur yazar ve uyanık birer insan yapmanın en olumlu, en pratik yolunu göstermek istiyoruz.

Yirmi bin köye birden yirmi bin okul yaptıramayız, birden yirmi bin öğretmen bulamayız. Ama bizim plânımız benimsendiği takdirde yalnız iki bin okul yapısı ve yalnız iki bin öğretmen ile bu işin birinci

büyük bölümünü geçmiş, ilk büyük adımını atmış oluruz.

Şimdilik, işin yalnız pratiği ile ilgili olan, önergimizin ana çizgileri şudur:

1 — Birbirine yakın köylerden onar köylük bölgeler çizilerek merkeze düşenlerinde birer "Er Adayları Eğitim Kursu" yapısı yapılacaktır.

2 — Bu yapılarda otuz yataklı, fakat altmış öğrencilik birer (koğuş derslik) ile bir mutbak ve bir öğretmen odası bulunacaktır.

3 — Her kursa öğretmen okulu mezunu bir öğretmen atanacaktır. Bu öğretmen için köyün içinde sadece, kullanışlı bir bahçeli - ev yapılacaktır.

4 — Bu kurslara bu on köyün her yıl askerlik yoklamasına bir yıl kalmış delikanlıları devam edecektir ki; toplamının altmış geçmesi ihtimali pek azdır.

5 — Bu delikanlılardan en az yarısı gündüzcüdür. Evlerinden gelip gideceklerdir. Çünkü üç dört kilometre uzaklıktaki köylerden halen ilkokul öğrencileri bile gelip gitmektedirler. Öbür yarısı haftada bir azıklarını çiğden getirerek hep birlikte veya küme küme kendileri pişireceklerdir. Tıpkı hapsanelerde olduğu gibi..

6 — Süresiz olan bu kurslarda yıllık öğretim dört ya da beş aydır: Kasım - Mart..

7 — Dersler ve konuları :

I — TÜRKÇE; (Türk dilini doğru yazıp doğru okumak)

II — GENEL BİLGİLER;

a) Matematik (Dört işlem, Köyde kullanılan ölçüler)

b) Tarih (Osmanlı tarihinin dört çağının ana çizgiler, Kurtuluş Savaşı, 27 Mayıs ve Devrimi ve ötesi)

c) Coğrafya (Güneş sistemi, Karalar Denizler, Türkiye, Belli başlı dünya devletlerinin; adları; merkezleri)

d) Yurttaşlık Bilgisi (Cumhuriyet ve Demokrasi kavramı, Seçim ve kuruluş, Askerlik).

e) Sağlık Bilgisi (Mikrop nedir? vücut yapısı, pratik temizlik).

Ders konuları detaylandırılır, fakat çoğaltılamaz

8 — Dört, ya da beş aylık süre sonunda belli bir başarı kazanamıyanlar sınıfta kalır; Ertesi yıl bir süre daha devam eder. Bunda da başarı kazanamıyanlar belge alamaz.

9 — Bu kurslardan belge alan delikanlıların askerlik görevi sürelerinden 3, ya da dört aylık bir indirme yapılır. (Tabii bu indirme bütün ilkokul mezunları için de yapılır.)

10 — Askerlikten sonra tezkereye hak kazanmak için de okuyup yazma öğrenmek mecburiyeti konur. Öğreninceye kadar da tezkere geciktirilir

11 — Bu kurslara atanacak öğretmenlerin en az iki yıl ilkokulda çalışmış, stajyerliğini kaldırmış olması gerekir. Sağlık ve disiplin kararları dışında en az 5 yıl alınmazlar. Bunun karşılığında öğretmen evinde oturup bahçesinden, bağından, varsa tarlasından faydalanırlar.

12 — Bu kurslara pilsiz birer radyo ile zengin birer kitaplık sağlanarak ilerde bi-

rer köy kültür merkezleri haline getirilmeleri de düşünülebilir.

En iyi öğretim; psikoloji, pedagoji ve öğretim metodu okumuş, öğretmen okulu mezunu öğretmenler tarafından yapılabilir. Bunun dışında (öğrenim derecesi ne olursa olsun) hiç bir aydın veya memur ilköğretim yapamaz. Birkaç yıl ortaokul mezunu, ya da lise öğrencisi (öğretmen vekilleri) elinde kalmış bir köy okulunun acıklı durumu hakkında yazılmış bir çift baş öğretmen raporu var. Bunları burada yayınlamak çok enteresan olurdu..

Halbuki bugünlerde çıkan gazete veya defgilerde memurlardan, subaylardan faydalanmak; üniversite öğrencileri ile yaz öğretimi yaptırmak gibi zorlama önlemlerden söz edilmektedir ki tamamiyle yanlış ve faydasızdır.

Herşeyden önce yaz aylarında öğretime kalkışmanın psiko - pedagojik çekincelerini görmezlikten gelsek bile iş mevsi-minde köylü âilesinden çocuğunu istemek istesek bile alabileceğimizi sanmak büyük bir ütopyiden başka bir şey olamaz.

En son olarak şu noktaya işaret etmek isteriz ki öğretmenlik mesleğinde yeni bir ülkücülük yaratmak ihtiyacındayız. Demokrat Parti iktidarının bu toplumda yok ettiği en büyük manevi değerlerden biri vazife sevgisi öz veri ve ülkücülüktür. Yitiklerimizden en büyüğü de bu olmuştur.

Kumarı, içkiciliği, kahve lâklakçılığını ayıp tanıyan, kendisini çevresine örnek olmak mevkiinde gören, süresiz okumayı işinin ereği sayan kültürlü, aydın, ülkücü öğretmenlere ihtiyacımız var.

Böyle öğretmenleri de ancak böyle hocaların doldurduğu öğretmen okulları yetiştirebilir.

Acaba Atatürk ve Mustafa Necatilerin çağındaki yüksek ülkücülük havası bu yurttta, bu meslekte bir daha estirilemez mi?

B. Turgut E. — Nevşehir

YAŞADIGIMIZ DEVRİN İÇYÜZÜ

Ahmet Hamdi Başar

Fiyatı : 10 Lira

Umumî Tevzi Yeri :

Amerikan Neşriyatı Bürosu

Ankara : Yüksel Cad. No. 6 Kızılay
İstanbul : İstiklâl Cad. Osmanlı Bankası yanı.

İnkilâbın ilk kitabı :

**BİRİNCİ CUMHURİYET
BİTERKEN**

Hıfzı Oğuz Bekata
Fiyatı : 5 Lira

Çığır Yayınları: P.K. 95 Ankara

NİSBİ TEMSİL NEDİR?: R. Ülker, T. Erdem, N. ve N. Neftçi, Bil Demokratik Bilgi Serisi, No. 1, 4 lira, İstanbul 1960.

Kültür Ve Sanat

Arkı Genişten Kazmak

Talip APAYDIN

Karşında Dümrek Köyünün Hüseyin Efendisi konuşuyordu. Kırmızı yüzlü, iri yarı, güleç bir adamdı. Ellisinde ancak gösteriyordu, ama dediklerine göre altmışından fazlaydı. O konuşurken bütün köylü susuyordu. Bir bağ evinin önüne bağdaş kurup oturmuştu. Ortaya altı - yedi çeşit kayısı, birkaç çeşit elma, erik yığılmıştı. Daha da habire sepet sepet getiriyorlardı.

— Yahu yeter, diyordum. Kim yiyecek bunları bu kadar?

— Yeriz, diyordu Hüseyin Efendi. Biz alışkınız. Aha bu dayıların herbiri beşer okka meyve yer. Öyle değil mi ula?

— Öyle öyle... Alışkınız biz!

Köylüler hep birden yanıtlıyorlardı. Bir sevgiyle bakıyorlardı Hüseyin Efendiye.

— Peki, dedim. Nasıl oldu bu iş Hüseyin Efendi? Bir de sen anlat bunu bana.

Memnun memnun gülüyordu. Gözleri hazdan yumuluyordu öyle. Gene de ışık fazla önemsememeğe çalışıyordu. Kendine maalemetmekten kaçınıyordu nedense. Gerçek yapıcıların kişiliğine bürünüveriyordu hemen.

— Arkı genişten kazdık, dedi. O kadar... Eskiler dar tutmuşlar. Avuç içi kadar bir yer sulanıyordu. O da birkaç komşunun elindeydi. Bu gördüğün dayıların hiçbirinin bağı bahçesi yoktu. Yazlar gelir geçerdiler de bir tüküm meyve yüzü görmezdi bunlar. Bir cingil üzüm yiyemezlerdi. Biz eski arkı bıraktık, şöylece genişten kazdık. Aha o gördüğün kayalık tepenin eteğinden vurduk, hep kırıntıları sulaştık çıktık. Şimdi en fakırımızın bile bağı bahçesi var.

— He var, dedi köylüler. Hepimizin de var şükürler olsun. Eskiden sebze meyve nedir bilmezdik. Şimdi hepimizin var. Hem de satıyoruz istediğin gibi.

Dümrek köyünün meyveciliği bütün çevre köylerinin dilindeydi. On iki - on üç yıl önce Hüseyin Efendinin öncülüğü ile destanlık bir iş yapmışlardı. Arkılarını daha genişten kazmışlardı. Birkaç komşunun değil, bütün köylünün yararlanacağı şekilde...

Dümrek köyünün serüvenini ulusumuzun serüvenine benzettim. Biz eskilerin dar ölçüleri içinde sıkışıp, bunalıp kalmışız. Onun için pek azımız mutlu olabiliyoruz. Büyük çoğunluğumuz yokluk içinde, bilgisizlik ve karanlık içinde mutsuz. Kazanç mı? Az bir zümre kazanıyor. Hem de çoğunluğun omuzuna basarak. Okuyup aydınlanmak mı? Pek azımız okuyabiliyoruz, hem de okuyamayan yığınların haklarını hiç düşünmeyersek. İnsan gibi yaşamak mı? Pek küçük bir azınlığımız yaşıyor. Eğer buna yaşamak denebilirse. Sizin sekiz

katlı apartmanınız var, ama pencerenizin karşısında gaz tenekesinden gecekondular mahallesi uzuyor. Şu tepenin arkasında da topraktan köyler var. Bunu biliyorsunuz, görüyorsunuz. Sizin çocuğunuz Amerikan Kolejinde okuyor. Ama kapıcınızın beş çocuğu köyünde okulsuz, öğretmeniz. Şimdi sizin mutluluğunuz mutluluk mudur? Bu yaşama insanca bir yaşama mıdır? Ortaçağ ölçülerine göre belki. Ama şimdi «insan hakları» deniyor, «Eşitlik» deniyor. «Herkes dağıtılacak refah» tan bahsediliyor.

Öyleyse arkınızı çok daha genişlerden kazmak gerekiyor.

Önce kazanç ayarsızlığından başlayalım. Bu ülkede namuslu çalışıp da günde on beş liradan az kazanan insanın hakkı yenmektedir. Kimler bu az kazanan insanlar? Köylüler, ameleler, ırgatlar, küçük zanaat sahipleri.. Yani en çok çalışanlar. Neden az kazanır bunlar? Çünkü okuyamamışlar, aydınlanamamışlar. Haklarını savunacak duruma gelmemişler. Hepsini de kafasız olduğundan değil, sırf toplumun onlara bu imkânı vermemesi yüzünden. Onun için çok çalışıyorlar, az kazanıyorlar ve kötü yaşıyorlar. Bu gerçeği peşin kabul edeceksin. Sonra da madem çalışıyorlar, bu toplumun bir çarkını çeviriyorlar, onların emeğini «günde şu kadar kazanacak» diye değerlendireceksin. Hemen arkasından kazancın öbür üst başına bakacaksın. Alabileceğine haksız, düzensiz kazanca mâni olacaksın. Bir kamyon sebze alıp ertesi gün devrede bir kabızmalın o sebzeyi altı aydır çalışıp yetiştiren bahçıvan kadar kazanmasına imkân vermiyeceksin. Bunun adı serbest ticaret filân değildir. Olsa olsa küçük bir zümre yararına bozulan toplum düzenidir. Kazanç arkının pek daracak bir tarlayı sulamasıdır. Oysa o arkı şöyle genişlerden geçireceksin. Herkes yararlanacak, bütün toplum mutlu olma payını alacak. Hele bizim gibi açığözlüğün, kapkaççılığın geçer akçe sayıldığı bir ülkede bunu zorla yapacaksın. Kimsenin kimseyi sömürmesine meydan vermiyeceksin. İşte o zaman kazanılan temiz kazançtır, toplumu rahatsız etmez.

Eğitimi ele alacaksın. Bütün ulusun çocuklarını aynı güçle, aynı amaçla çalışan ilkokullardan geçireceksin. Tek kişi arkın dışında kalmıyacak. Aynı araç ve gereçlerle, aynı kullanışlı binalarda, aynı değerli öğretmenler önünde okutacaksın. Sonunda elenenler elenecek, başarısız gösterenler kimin çocuğu olduğuna bakılmadan, ister Maçka'lı, ister Dağköylüsü, ortaokullara liselere gidecekler. Yaratacağın bu imkân... Orada da elenecekler elenecek, başarılı olanlar yüksek okullara alınacak-

lar. Böyle oluyor mu? Olmuyor! Nice çöban olacaklar zor ser, üniversitelere kadar gidebiliyorlar. Nice mühendis olacaklar amele kalıyor. Sideri köyünde bir çocuk tanımuştum. Yedi yaşındaydı. Bir san'atkar gibi kaval çalıyordu. Belki İdil Birret kanunu ile Paris'e gönderilebilirdi. Şimdi arayın da bulun o çocuğu, dağda keçi güdüyor.. Çünkü o kuruyası ark Sideri köyüne uğramıyordu.

Bizde padişahın oğlu padişah olur anlayışı devam etmektedir. Varlıklı mısın, büyük şehirlerden birisinde mi oturuyorsun, ya da önemli bir iş başında mısın? Çocuğun öyle de, böyle de olsa okuyor. Daha olmazsa kartlar gelip gidiyor, sınav odalarına adamlar girip çıkıyor, işin bir yolu aranıp bulunuyor. Dağköylüsü Çoban Ahmedin oğluna gelelim, kişi güçlü ne olursa olsun o gene çöban kalıyor.

Bu ark Dümrek köyünün ilk arkından da berbat. Ondan daha eski, daha az yer suluyor. Hangi yüksek okul, hangi lise, milyonlarca halk çocuğuna hâlâ ilkokul yok. Bu kadar sakat bir ark ülkenin insan tarlasını nasıl sulasın?

Bir Hüseyin Efendi çıkacak, bütün halkımızı, köylümüzü kentimizi, bir tek vatanı da ayırdetmeden tekmlil ulusumuzun içine alacak şekilde şöylelesine genişlerden geçen bir ark kazacak, yediden yetmiş hepimizi okutup aydınlatacak, kırıntılardan, karanlıktan kurtaracak bizi. O zaman ulusca mutlu olacağız.

Al sağlık davasını. Ark nereden geçiyor? Büyük şehirlerin ortasından. Geride kalan yirmi milyon vatandaş doktordan, hastaneden doğru dürüst faydalanamıyor. İlaç kullanamıyor, aspirin bile bilmiyor. Doktorlarımızın birçoğu para kazanmaktan başka şey düşünmüyorlar. Zati tıp fakültelerine onun için giriyorlar, bu amaçla okuyup doktor çıkıyorlar. Çoğunun ülkeye yararlı olma endişesi yok. Şimdi sağlık sorunu devletleştirilecek deniyor. Göreceksiniz ilk tepki onlardan gelecek. Bütün ulusu içine alan bir sağlık çalışmasını zor bulacaklar. Kolaya alışmışlar. Değilse neden hep İstanbul'a, Ankara'ya toplanırlar? Türkiye yalnız oralar mı?

Ama ülkücülüğün ön plâna geçtiği bu devrede ülkemizin sağlık durumuna mutlaka çareler bulunmalıdır.

Beslenmeyi ele alın. Giyinip kuşanmayı, uygarlık kolaylıklarından faydalanmayı, taşlara binmeyi, rahat meskenlerde oturmayı, düzgün yollarda yürümeyi, yıkanmayı, taranmayı, elektriği, havagazını.. Aklınıza ne gelirse ele alın. Büyük halk yığınları hep arkın dışındadır. Eli boğründe durmuş şaşkın şaşkın bakmaktadır. Bu ülkede bugüne dek ne yapılmışsa küçük bir azınlık için yapılmış gibidir. Oysa çağımız «Herkes refah payı» anlayışına ulaşmıştır. Herkesi kavramayan uygarlık arkı ortaçağdan kalma, eskidır arkıdır.

Çıkacak bir Hüseyin Efendi, bırakacak bu köhne arkı, hepimizi içine alan şöyle genişlerden geçen bir ark kazacak, yeni bir düzen verecek toplumumuza, bizi çağımıza getirecek. Böylece bütün ulusumuzun sevgisini, saygısını kazanacak.

Hadi Hüseyin Efendi!